

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100

(Metodik tövsiyələr)

*Respublikanın kütləvi və ixtisaslaşdırılmış
kitabxanaları, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana
Sistemləri üçün metodik tövsiyələr*

Bakı - 2018

Tərtibçi: **N.Alısova**

Elmi redaktor: **K.M.Tahirov,**
professor,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Redaktor: **A.Abdullayeva**

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100: metodik tövsiyələr
/tərt. ed. N.Alısova; elmi red. K.Tahirov; red. A.Abdullayeva.-
Bakı, 2018.- 57 s.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2018-ci il may ayının 28-də müsəlman Şərqində ilk parlamentli respublikanın – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illiyi tamam olur.

Qədim və zəngin dövlətçilik ənənələrinə malik Azərbaycan xalqı keçmişinin müəyyən dövrlərində tarixin hökmü ilə böyük imperiyalar tərkibinə qatılmaq məcburiyyətində qalmışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti məhz dünyanın siyasi nizamının yenedən qurulduğu bir vaxtda, XIX əsrin axırları və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın yaşadığı parlaq mədəni yüksəliş mərhələsinin məntiqi yekunu kimi meydana çıxmışdır.

XIX əsrin birinci yarısından etibarən maarifçilik ideyalarının yayılması ilə Azərbaycanda baş vermiş köklü ictimai-siyasi və mədəni dəyişikliklər yeni tipli teatrın, məktəbin və mətbuatın yaranmasını təmin etməklə milli özünüdərkini gerçəkləşməsi üçün zəmin hazırladı. Abbasqulu ağa Bakıxanov və Mirzə Fətəli Axundzadə ilə başlayan bu yolu yeni tarixi mərhələdə Həsən bəy Zərdabi, Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Əli bəy Hüseynzadə və digər görkəmli şəxsiyyətlər davam etdirərək milli məfkurənin təşəkkülü və inkişafına mühüm təsir göstərirdilər. Həmin dövrdə güclü sahibkarlar təbəqəsinin formalaşdığı neft şəhəri Bakı, eyni zamanda, milli ruhlu ziyalılar nəslinin yetişdiyi ictimai-siyasi fikir mərkəzinə çevrilmişdi. Rusiyanın Dövlət duumalarına və Müəssislər məclisinə seçilmiş azərbaycanlılar müstəmləkədən azad, demokratik dövlət sistemi yaratmağa hazır idilər.

Bununla yanaşı, Rusiyada çarizmin süqutundan sonra bolşeviklərin hakimiyyəti ələ keçirməsi ilə keçmiş imperiya ərazisində mürəkkəb geosiyasi vəziyyət yaranmışdı. Dünyanın aparıcı dövlətlərinin Bakı neftinə marağının siyasi çarpışmaları daha da gər-

ginləşdirdiyi belə bir şəraitdə Azərbaycanın tərəqqipərvər siyasi elitası müstəqil milli dövlətçiliyin yaradılması naminə birləşdi.

1918-ci il may ayının 28-də Azərbaycanın müstəqilliyini bəyan edən İstiqlal bəyannaməsi qəbul edildi. Yeni qurulan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti öz üzərinə götürdüyü çətin tarixi vəzifəni imkanlarının ən son həddində çalışaraq şərəflə yerinə yetirdi. Azərbaycanın ilk Parlamenti və Hökuməti, dövlət aparatı təşkil edildi, ölkənin sərhədləri müəyyənləşdirildi, bayrağı, himni və gerbi yaradıldı, ana dili dövlət dili elan edildi, dövlət quruculuğu sahəsində ciddi tədbirlər həyata keçirildi. Ölkənin ərazi bütövlüyü və milli təhlükəsizliyi təmin edildi, qısa müddətdə yüksək döyüş qabiliyyətli hərbi hissələr yaradıldı, milli tələblərə və demokratik prinsiplərə uyğun dövlət orqanları quruldu, maarifin və mədəniyyətin inkişafına xüsusi diqqət yetirildi, Azərbaycanın ilk universiteti təsis olundu, təhsil milliləşdirildi, xalqın sonrakı illərdə mədəni yüksəlişi üçün zəmin hazırlayan, ictimai fikir tarixi baxımından müstəsna əhəmiyyətli işlər görüldü.

Mövcudluğunun ilk günlərindən xalq hakimiyyəti və insanlارın bərabərliyi prinsiplərinə əsaslanan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bütün ölkə vətəndaşlarına eyni hüquqlar verərək irqi, milli, dini, sinfi bərabərsizliyi ortadan qaldırdı. Cümhuriyyət parlamentinin il yarımliq fəaliyyəti boyunca qəbul etdiyi qanunlar milli dövlətin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsinə, siyasi və iqtisadi inkişafa, mədəniyyət və maarif sahələrində sürətli irəliləyişə imkan verdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti daim sülhsevər siyasət apararaq bütün dövlətlərlə qarşılıqlı əməkdaşliq əlaqələri yaratmağa və bir-birinin hüquqlarına hörmət prinsipləri əsasında münasibətlər qurmağa cəhd göstərirdi. Dünya birliyi tərəfindən tanınmış Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti sayəsində Azərbaycanın beynəlxalq hüququn subyekti olması 1920-ci ilin aprel ayındakı bolşevik işğalından sonra Azərbaycanın bir dövlət kimi dünyanın siyasi xəritəsindən silinməsinin qarşısını aldı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti təcavüzə məruz qaldığı üçün qarşıya qoyduğu məqsədlərə tam müvəffəq ola bilmədən süquta

uğrasa da, onun şüurlarda bərqərar etdiyi müstəqillik ideyası unudulmadı. Azərbaycan xalqı ötən dövr ərzində milli dövlətçilik atributlarının bir çoxunu qoruyub saxlaya bildi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikada uğurla gerçəkləşdirdiyi siyasət xalqımızın tarixi-mədəni yaddaşını özünə qaytararaq milli mənlik şüurunu inkişaf etdirdi, azərbaycançılıq məfkurəsi işığında müstəqillik arzularının güclənməsi və yaxın gələcəkdə yenidən həqiqətə çevrilməsinə zəmin yaratdı.

1991-ci ildə müstəqilliyinin bərpasına nail olarkən müasir Azərbaycan Respublikası özünün qədim dövlətçilik ənənələrinə sadıq qaldığını göstərdi, Xalq Cümhuriyyətinin siyasi və mənəvi varisi olmaqla onun üçrəngli bayrağını, gerbini, himnini qəbul etdi. Xalqımız Cümhuriyyətin istiqlalını dünyaya yaydığı 28 May gününü həmin vaxtdan Respublika Günü olaraq təntənə ilə qeyd edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, milli dövlətçilik salnaməsini müstəsna dərəcədə zənginləşdirmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinin layiqlincə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasının 100 illik yubileyi respublikada dövlət səviyyəsində geniş qeyd edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin yaranmasının 100 illik yubileyi münasibətilə xüsusi iclasın keçirilməsi tövsiyə edilsin.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 16 may 2017-ci il

2018-ci ilin Azərbaycan Respublikasında
“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli”
elan edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan xalqının həyatında misilsiz hadisə baş vermiş, Müsəlman Şərqində ilk parlamentli respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurulmuşdur. Cəmi iki ilə yaxın yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti zəngin dövlət quruculuğu təcrübəsi ilə milli dövlətçilik tarixində silinməz izlər qoymuş, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını gücləndirməklə respublikanın gələcək müstəqilliyi üçün etibarlı zəmin hazırlamışdır.

2018-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100-cü ildönümü tamam olur. Bu əlamətdar hadisənin dövlət səviyyəsində layiqincə qeyd edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi haqqında” 2017-ci il 16 may tarixli 2867 nömrəli Sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müvafiq tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsi tapşırılmışdır. Bu tədbirlərlə yanaşı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100-cü ildönümü ilə əlaqədar ölkədə və ölkə xaricində silsilə tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

2018-ci il Azərbaycan Respublikasında “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli” elan edilsin.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 10 yanvar 2018-ci il

Tərtibçidən

Metodik vəsaitdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (AXC) fəaliyyəti, AXC-nin Azərbaycanın dövlətçilik tarixindəki rolunun təbliği ilə bağlı kitabxanalarda müvafiq tədbirlərin keçirilməsinə kömək məqsədilə tövsiyələr verilmişdir. Əlavələr bölməsində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti haqqında görkəmli şəxslərin çıxışlarından sitatlar, mövzu ilə əlaqədar rəsmi sənədlər, xronoloji məlumatlar, istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı təqdim olunmuşdur.

Nəşrlə bağlı rəy və təkliflərini Milli Kitabxanaya göndərən mütəxəssislərə və oxuculara əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

Ünvan: AZ-1000 Bakı şəh., Xaqani küç. 57

E-mail: metodik@anl.az

Kitabxanalarda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi ilə bağlı görüləcək işlər

1918-1920-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (AXC) tariximizin ən şərəfli bir dövrünü təşkil edir.

1918-ci il may ayının 28-də Tiflis şəhərində Azərbaycan müstəqil dövlətinin – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması elan olunmuşdur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1918-ci il may ayının 28-dən 1920-ci il aprel ayının 28-dək olan müddətdə - cəmi 23 ay mövcud olmuşdur. Lakin bu qısa müddətdə çox işlər həyata keçirilmişdir. Bu dövlətin yaradıcıları olan Məmməd Əmin Rəsulzadə, Fətəli xan Xoyski, Nəsim bəy Yusifbəyli, Ə.Topçubaşov, H.Ağayev və başqa vətənpərvər istiqlalçılar gecəni gündüzə qatararaq, milli dövlətçiliyimizin əsaslarını möhkəmləndirdilər. 1918-ci il mayın 28-də Tiflisdə Azərbaycan Milli Şurası Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi haqqında “İstiqlal bəyannaməsi” qəbul etmişdir. Beləliklə, Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ilk Konstitusiya aktı – “İstiqlal bəyannaməsi”nin qəbulu ilə Azərbaycan dövlətçiliyi Xalq Cümhuriyyəti formasında elan olunmuşdur. Bu hüquqi və siyasi sənəddə müstəqil Azərbaycan dövlətinin yarandığı bəyan edilmiş, onun hakimiyyətinin şamil olduğu ərazinin hüdudları müəyyənləşdirilmiş, həmçinin dövlətin əsas fəaliyyət prinsipləri öz əksini tapmışdır.

Öz xalqının milli şüurunu bərpa edən, ana dilini dövlət dili elan edən, mənəvi dəyərlərini qorumağı vacib bilən, inkişafa, tərəqqiyə aparan çətin yolu seçən, milli bayraq, milli himn, milli gerb kimi vacib dövlət atributlarını yaradan, vətəndaşların hüquqlarını qoruyan, onun problemlərini həll etməyi hədəf götürən ilk parlamentli respublika quran, milli ordumuzu ərəsəyə gətirən, ali təhsil ocağı təsis edən, gəncləri xaricə təhsil almaq üçün göndərən, mətbuatın inkişafına yardım edən məhz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti idi.

AXC dövründə təşkil edilmiş ilk Parlamentimizdə müsəlman Şərqiində ilk dəfə ölkə ərazisində yaşayan bütün xalqlar və fəaliyyət göstərən siyasi təşkilatlar təmsil olunurdu. AXC-nin tolerant mühitinin olması elə bundan görünürdü ki, parlamentdə tarixi düşmənimiz olan ermənilərin 21 nümayəndəsi vardı. Burada ruslara, yəhudilərə, gürcülərə də yer ayrılmış, bütün millətlər qanun qarşısında cavabdehlik daşıyırdı. AXC o zaman Şərqiində, müsəlman dünyasında ilk dövlət idi ki, qadınlara seçki hüququ vermişdi. Müqayisə üçün qeyd edək ki, qadınlar ABŞ-da 1920-ci ildə, Fransada 1944-cü ildə, İsveçrədə isə 1971-ci ildə səsvermə hüququ qazanıblar. Beləliklə, Azərbaycan Şərqiində qadınlara seçmək və seçilmək hüququ verən ilk ölkədir. Qadınlara verilmiş bu hüquq sonrakı illərdə də reallaşdırılmış və qadınlar Azərbaycanda həyatın bütün sahələrində özlərinə məxsus yer tutub, bərabər hüquqlu vətəndaşlar kimi bütün imkanlardan istifadə etməyə başlamışdılar. Azərbaycan qadını XX əsrin 20-30-cu illərinin ictimai-siyasi həyatında, iqtisadi və mədəni quruculuğunda fəal iştirak etmişdir.

Cümhuriyyətin apardığı bütün bu islahatlar çox çətin yaşam şərtləri daxilində, ermənilərlə müharibə şəraitində, şimaldan rus, qərbdən ingilis, cənubdan İran təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya qalaraq həyata keçirilirdi. Yəni, o müdrik insanlar, Vətən mücahidləri olan ziyalılar heç nədən çəkinməyərək gələcəyimiz üçün vacib olan qətiyyətli addımları atmağı bacardılar.

1920-ci ilin 28 aprelində bolşevik işğalı nəticəsində min bir əziyyətlə qurulan bu dövlət devrildi. Baş nazir Fətəli Xan Xoşyqi 1920-ci ildə Tiflisdə bir erməni tərəfindən güllələnərək şəhid oldu, onun xələfi sayılan hökumət başçımız Nəsim bəy Yusifbəyli də elə həmin il qətlə yetirildi və bu günə qədər harada və kim tərəfindən öldürüldüyü sirr olaraq qalır. Daxili işlər nazirimiz Behbud xan Cavanşir, parlamentin sədr müavini Həsən bəy Ağayev də həmçinin Tiflisdə erməni terrorçular tərəfindən güllələnərək şəhidliyə qovuşdular. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Əlimərdan bəy Topşubaşov və digərləri ömür-

lərinin sonunadək vətən həsrəti ilə qürbətdə mühacirət həyatı yaşamağa məcbur edildilər.

71 il sovet təbliğat maşını Azərbaycan xalqının milli məfkürəsini, mənəvi ideallarını yox etmək üçün var-gücü ilə çalışdı. Minlərlə insanımız fiziki işgəncələr və amansız qətlərlə müşayiət olunan repressiyalara məruz qaldı. Lakin milli və mənəvi məfkürə məhv olmadı.

XX əsrin 70-80-ci illərində ziyalılar ulu öndər Heydər Əliyevin qayğısı ilə əhatə olundular. Müstəqil dövlət üçün lazım olan təməllər məhz bu illərdə düşünülmüş şəkildə hazırlandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra üçrəngli bayrağımız rəsmi şəkildə ilk dəfə 1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisində Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə keçirilən sessiyada muxtar respublikanın dövlət bayrağı kimi təsdiq edilmişdir.

1991-ci ilin 18 oktyabrında 71 il öncə 28 may günü qurulan cümhuriyyət yenidən bərpa olundu. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi oldu. Azərbaycan **“bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!”** şüarının ölməzliyini sübut etdi. İndi artıq 27 ildir ki, müstəqilliyimizin bəhrələrini görürük.

28 may bizim üçün nə deməkdir? Əgər nəzərə alsaq ki, bugünkü müstəqil Azərbaycan, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir, onda daha da aydın olar ki, bu gün fəxr etdiyimiz azad Azərbaycan öz tarixi başlanğıcını, 1918-ci ilin milli azadlıq hərəkatının nəticəsi olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətindən alıb və bugünkü mövcudiyətində mənəvi olaraq ona borcludur.

28 may sadəcə keçmişimizin bir mərhələsini ifadə edən sadə bayram deyil, dövlətçilik ənənələrinin varislik prinsipi baxımından söykəndiyi tarixi bir gündür. Bu ənənələrin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi də tarixi mirasımıza sahib çıxmaqdan, onu yaşatmaqdan keçir.

Cümhuriyyət dövrü tarixinin sistemli araşdırılmasına başlanılması məhz ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. AXC-

nin 80, 85 illik yubileyləri ilə bağlı ulu öndər Heydər Əliyevin verdiyi sərəncamlar həmin dövrdə çoxsaylı arxiv sənədlərinin toplanması, elmi işlərin, akademik nəşrlərin çap edilməsi ilə nəticələnib.

2004-cü ildə iki cildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası çap olunmuşdur. AXC haqqında latın qrafikası ilə nəşr edilən ensiklopediya kitabxanalara pulsuz paylanılmış, 2014-cü ildə isə ensiklopediyanın təkmilləşdirilmiş ikinci nəşri işıq üzü görmüşdür.

Heydər Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ölkəmizin dövlətçilik tarixində rolunu həmişə yüksək qiymətləndirmiş, cümhuriyyətin xalqımızın azadlıq və müstəqillik fikirlərini daha da gücləndirdiyini bildirmişdir. Heydər Əliyev dövlətçilik tariximizdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin özünəməxsus yeri olduğunu nəzərə alaraq 2003-cü ilin fevral ayında Bakı şəhərində Xalq Cümhuriyyətinin xatirəsinə abidə ucaldılması haqqında sərəncam imzalamışdır. 2007-ci ilin mayında Bakıda İstiqlaliyyət küçəsində Cümhuriyyət xadimlərimizin şərəfinə abidə ucaldılmışdır. Xatirələri əbədləşdirilmiş, küçə, prospekt və qəsəbə onların şərəfinə adlandırılmışdır. Görkəmli xadimlər haqqında sənədli filmlər çəkilmiş, xarici ölkələrdəki məzarları abadlaşdırılmışdır.

Ulu Öndərin siyasi kursunu layiqincə davam etdirən Prezident İlham Əliyev xalqımızın tarixi keçmişinin öyrənilməsi kimi məsələləri daim diqqət mərkəzində saxlayır. Hər il 28 May - Respublika Günü münasibətilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin adından rəsmi qəbullar təşkil olunur, bu əlamətdar günlə bağlı dövlətimizin başçısı xalqı təbrik edir.

Bu il Şərqdə ilk demokratik respublikanın - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulmasının 100 ili tamam olur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin imzaladığı Sərəncama əsasən, Cümhuriyyətin yaradılmasının 100 illik yubileyi respublikada dövlət səviyyəsində geniş qeyd ediləcək. Dövlət başçısı tərəfindən 2018-ci ilin "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti

İli” elan edilməsi dövlətçilik tariximizə verilən yüksək dəyərin göstəricisidir.

Dövlət başçımızın imzaladığı sərəncamlar ölkə ictimaiyyəti tərəfindən böyük məmnunluq və minnətdarlıqla qarşılanmışdır. Eyni zamanda, bu sənədlər kitabxanaçıların qarşısında müsəlman Şərqlinin ilk demokratik dövləti olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti haqqında tarixi faktların, sənədlərin, məlumatların geniş oxucu kütləsinə çatdırılması istiqamətində addımlar atmaq vəzifəsi də qoyur.

Kitabxanada Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin təbliği ilə bağlı əvvəlcədən tədbirlər planı hazırlanmalıdır. Yubiley ilində keçiriləcək tədbirlərdə dövlət quruculuğu ənənələri, Xalq Cümhuriyyətinin tariximizdəki yeri və əhəmiyyəti ön plana çəkilməli, Xalq Cümhuriyyətinin varisi olan müasir Azərbaycan Respublikasının bugünkü inkişaf mənzərəsi diqqətə çatdırılmalıdır. 2018-ci il həm də Azərbaycanda dövlət təsisatlarının yaradılmasının, Azərbaycan qadınlarına seçmək, seçilmək hüquqlarının verilməsinin 100 ili tamam olur. Azərbaycan tarixində ilk dəfə məhz Cümhuriyyət dövründə demokratik və hüquqi dövlət qurumları, Nazirlər Şurası, Ədliyyə, Müdafiə nazirlikləri, parlament və s. yaradılıb. Ona görə də Tədbirlər planı hazırlanarkən aşağıdakı bəndlərin daxil edilməsi tövsiyə olunur:

➤ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bütün müsəlman Şərqlində və türk dünyasında ilk demokratik dövlət olduğunu, hüquqi və milli mədəni prinsiplərinə əsaslanıb yarandığını əsas təbliğat vasitəsinə çevirmək;

➤ Azərbaycanda ilk demokratik və hüquqi dövlət təsisatlarının yaradılması (Nazirlər Şurası, Hüquq – mühafizə orqanları, Milli Ordu)

➤ Azərbaycanın ilk qanunverici orqanı olan Azərbaycan Parlamentinin yaradılması (7 dekabr,1918-ci il);

➤ Azərbaycan dilinin dövlət dili olması haqqında ilk qərarın verilməsi (21 iyun,1918-ci il);

➤ Azərbaycanın üçrəngli bayrağının dövlət bayrağı olaraq qəbul edilməsi (9 noyabr, 1918-ci il);

➤ Azad mətbuatın fəaliyyətini təmin edən senzuranın ləğvi (9 noyabr, 1918-ci il);

➤ Azərbaycanın dövlət maraqlarını ciddi təbliğ edən “Azərbaycan” qəzetinin dərc edilməsinin 100 illiyi (15 sentyabr 1918-ci il);

➤ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları olan Məmməd Əmin Rəsulzadənin, Əlimərdan bəy Topçubaşovun, Fətəli xan Xoyskinin, Nəsim bəy Yusifbəyli və digərlərinin həyat və fəaliyyəti haqqında əhalini maarifləndirmək.

Kitabxanalarda əvvəlcədən hazırlanmış tədbirlər planı əsasında il ərzində kütləvi tədbirin bütün formalarından istifadə edərək elektron resurslar, ənənəvi və virtual sərgilər, nəşr olunmuş kitabların sərgisi, yeni kitabların təqdimatı, elmi-praktik konfranslar, mühazirə, maarifləndirici layihə və tədbirlərin keçirilməsi, AXC üçün ucaldılmış abidələri ziyarət, AXC haqqında çəkilmiş filmlərə baxış, silsilə məqalələrin dövrü nəşrlərdə dərc edilməsi, internet saytlarında yerləşdirilməsi, faktların, sənədlərin video görüntülər vasitəsi ilə nümayiş etdirilməsi, video çarxların nümayişi, reklam-poliqrafiya məhsullarının (buklet, flayer və s.) nəşri məqsəduyğun olardı. Bir sözlə çap əsərlərindən və digər informasiya daşıyıcılarından səmərəli istifadə edərək kompleks kitabxana, biblioqrafiya xidmətləri göstərmək, ənənəvi və elektron xidmət növlərindən istifadə etməklə Xalq Cümhuriyyətinin yaranması və 23 aylıq fəaliyyəti təbliğ olunmalıdır.

İKT vasitəsilə virtual mütaliə etmək istəyənlər daha çoxdur. Ona görə də MKS-nin saytında yeni resursların yaradılması, səsli və digər elektron formatda kitablarla fondların zənginləşdirilməsi, KİV-də AXC-nin fəaliyyəti ilə bağlı maarifləndirici yazıların mütəmadi işıqlandırılması, çeşidli mədəni aksiyaların keçirilməsi məqsəduyğun olardı.

MKS-nin saytında cümhuriyyətin fəaliyyəti haqqında kitabxananın fondunda olan materiallar əsasında elektron məlumat

bazasını hazırlamaqla əhalini daha çox məlumatlandırmaq olar. Elektron məlumat bazasında Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ərəfəsində və mövcud olduğu 23 aylıq dövrdə baş vermiş mühüm tarixi hadisələri, faktları, rəsmi sənədləri müfəssəl şəkildə əks etdirmək lazımdır.

Nümunə: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100

AXC-nin yaranması və fəaliyyəti

- Ümumi məlumat
- AXC qurucuları
- Xronologiya

Rəsmi sənədlər

- İstiqlal bəyannaməsi
- Parlamentin yaranması
- Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən qəbul edilmiş

hüquqi aktlar

- Hakimiyyətin kommunistlərə təhvil verilməsi haqqında parlamanın qərarı

- AXC haqqında Sərəncamlar və qərarlar
- Nitqlər, Müraciətlər

Nəşrlər

- kitablar
- məqalələr

AXC qurucularının xatirələrinin əbədiləşdirilməsi

Fotoqalereya

Videoqalereya

Hazırda multimedia resursları, demək olar ki, bütün fəaliyyət istiqamətlərində istifadə olunur və onlarsız heç bir kitabxanada tədbir keçirilmir. Müxtəlif tədbirlərdə DVD, slayd təqdimatlar, musiqili kompakt disklər, müxtəlif növ informasiya mənbələrindən, o cümlədən qlobal internet şəbəkəsindən istifadənin təşkili tədbiri daha maraqlı edir. Bu gün keçirilən tədbirləri slayd təqdimatlırsız, videofilmlərsiz, İnternetdən əldə olunmuş maraqlı

məlumatlırsız təsəvvür etmək mümkün deyil. Ona görə də kitabxanalarda multimedia resurslarının köməyi ilə virtual ekskursiyaların, bədii və sənədli baxışların kütləvi təşkili də çox faydalıdır.

İndi əhalinin daha çox hissəsinin sosial şəbəkələrdən fəal istifadə etdiyini nəzərə alsaq, kitabxanaçı da sosial şəbəkələrdə fəal olmalı, cümhuriyyətin təbliği üçün keçirilən tədbirlərin fotolarını, video çarxlarını yerləşdirməklə kitabxanaya daxil olmuş yeni kitablardan informasiyalar verməli və daha çox insanları cümhuriyyət dövrü ilə yaxından tanış etməlidir.

Tarixi həqiqətlərin ictimaiyyətə çatdırılmasında vizual vasitələrin mühüm rolu var. Əhalini bu sənədlərlə məlumatlandırmaq üçün Kitabxananın saytında kitabxananın fondunda, müxtəlif dövlət arxivlərində, həmçinin şəxsi arxivlərdə AXC dövrünə aid çoxsaylı sənədlər və fotomateriallardan **“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100 il” adlı virtual sərgi** hazırlamaq olar. Virtual sərgilər yaradılma texnologiyasına görə müxtəlifdir: Slaydlarla videorejimdə; dok., pdf formatlarında və avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemində; sadə Pover Point proqramından istifadə etməklə, HTML formatında saytda yerləşdirməklə.

Nümayiş etdirilən materialların təqdim edilməsi formasına görə virtual sərgilər qısa formatda-yalnız kitabın üz qabığı və biblioqrafik təsviri; standart formatda - kitabın üz qabığı, biblioqrafik məlumatlar, məzmunu, annotasiyası; geniş formatda - standart formata əlavə olaraq təqdim edilən kitabdən qısa fraqment, kitabın onlayn versiyasına hiperisnad, mənbənin özündə verilən müəllif haqqında əlavə məlumat, audio və video materiallarla müşayiət olunan biblioqrafik təsvir təqdim edilə bilər.

AXC haqqında tam məlumatın əks olunması üçün sərgi hazırlamaq lazımdır. Sərgidə kitablarla yanaşı, digər sənəd növlərinin – arxiv sənədləri, qəzet və jurnal məqalələri, fotolar və CD-lərin də nümayiş etdirilməsi tövsiyə olunur. Nümunə:

Başlıq: *Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – şərəf və ləyaqət tariximiz*

1. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Sitat: Müsəlman Şərqində ilk demokratik cümhuriyyətin məhz Azərbaycan torpağında yaranması xalqımızın o dövrdə və o illər ərəfəsində – XIX əsrin sonunda və XX əsrin əvvəllərində milli müstəqillik, azadlıq duyğuları ilə yaşaması ilə bağlıdır. O illərdə xalqımızın qabaqcıl şəxsiyyətləri, mütəfəkkir adamları, ziyalıları xalqımızda milli azadlıq, milli müstəqillik duyğularını gücləndirmiş, milli dirçəliş, milli oyanış əhval-ruhiyyəsi yaymış və bunların hamısı məntiqi olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır.

Heydər Əliyev,
ümummilli lider

İzahlı mətn: 1918-ci il mayın 28-də Tiflis şəhərində Azərbaycan müstəqil dövlətinin – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıldığı elan olundu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 28-dək olan müddətdə - cəmi 23 ay mövcud olmuşdur. Lakin bu qısa müddətdə çox işlər həyata keçirildi. Hər şeydən əvvəl, öz milli dövlətçiliyinə qovuşmuş xalqımız istiqlalın nə demək olduğunu gördü, onun şirinliyini daddı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ensiklopediyası: 2 cildə /baş red. Y.Mahmudov; red. heyəti İ.Ağayev, T.Babayev (məsul katib), A. Bağırov [və b.]; [burax. məs. S. İsmayılova; dizayner N.Nəhmətov; xəritələrin tərtibçisi İ.Süleymanov; baş red. S.Bektaş].-Bakı: Şərq-Qərb, 2014.-471 s.; C.II.- 471 s.

Mehdiyev, R. ADR-İran diplomatik münasibətləri Qafqaz Fövqəladə Komissiyasının sənədləri işığında: 1919-1920-ci illər

/ideyanın və ön söz müəl., elmi red. R.Mehdiyev; fars dilindən tərc. Ş.Yəhyayev, E. Abdullayev; tarixi qeydlər E.Əmirov, T.Hacıyev; [burax. məs. S. İsmayılova; dizayner N.Nəhmətov].- Bakı: Şərq-Qərb, 2017.-389 s.

Rəsulzadə, M.Ə. Azərbaycan Cümhuriyyəti /Məmməd Əmin Rəsulzadə; tərt. Y.S.Türkel.- Bakı, 2015.- 152 s.

və s.

I bölmə: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları

Sitat: “Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz!
Sən bizimsən, bizimsən
Durduqca bədəndə can,
Yaşa, yaşa, çox yaşa
Ey, şanlı Azərbaycan!”

M.Ə.Rəsulzadə,
siyasi xadim

İzahlı mətn: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli İslam Şurası, Nazirlər Şurası Tiflis, Gəncə və Bakıda fəaliyyət göstərdiyi dövrdə 642-dən artıq hüquqi akt qəbul etmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Müvəqqəti hökuməti Gəncədən Bakı şəhərinə köçdükdən sonra isə parlamentin təşkili işinə başlamışdır. Parlament 17 aylıq fəaliyyəti dövründə 145 iclas keçirmişdir. Bu müddətdə 270-dən artıq qanun layihəsi müzakirəyə çıxarılmış, onlardan 230-a yaxını təsdiq edilmişdir.

Şahsevən, İ. Azərbaycan Cümhuriyyətinin daxili işlər nazirləri və silahdaşları: İstiqlal fədailəri: 1918-1920 /İtifat Şahsevən; red. Z.Şahsevənli.-Bakı: Mütərcim, 2017.- 476 s.

Rəsulzadə, M.Ə. Bakı və Azərbaycan tarixinə dair əsərlər: 1918-1919 /Məmməd Əmin Rəsulzadə; tərt., tərc., ön sözün müəl. Ş.A.Hüseynov, red. A. Əzimova.- Bakı: Qanun, 2013.- 160 s.

Balayev, A. Məmməd Əmin Rəsulzadə: 1884-1955 /Aydın Balayev; elmi red. M.N.Quboqlo.- Bakı: Çıraq, 2012.- 288 s. və s.

II bölmə: Cümhuriyyət dövründə ordu quruculuğu

Sitat: “Biz 26 iyun gününü bayram elan etmişik. Bu, tamam əsaslıdır, məqsədəuyğun, qanunauyğundur. Çünki 80 il bundan öncə məhz bu gün Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin-ölkəmizin müstəqilliyini elan edən Xalq Cümhuriyyətinin, müstəqil Azərbaycanı qurub-yaradan, hələ Gəncədə fəaliyyət göstərən hökumətin ilk addımlarından biri Azərbaycanın Milli Ordusunun yaranması haqqında verdiyi qərar olmuşdur. Həmin qərara, addıma böyük hörmət əlaməti olaraq biz 26 iyun gününü Azərbaycanın Silahlı Qüvvələri, ordusu günü elan etmişik”.

Heydər Əliyev,
ümmillə lider

İzahlı mətn: 100 il öncə, 1918-ci il iyunun 26-da Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti ilk milli diviziyanın və Hərbi Nazirliyin yaradılması barədə qərar qəbul edib. 1918-1920-ci illərdə görkəmli generallarımız Səməd bəy Mehmandarov, Əliağa Şıxlinski və digər peşəkar hərbiçilərimizin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda yüksək döyüş qabiliyyətli, hərbi hazırlığa və intizama malik milli ordu hissələri formalaşdırıldı.

Süleymanov, M. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi tarixi /Mehman Süleymanov; elmi red. P.Q.Darabadi; rəy. N.Ə.Maksvell.- Tehran: Firuzan, 2014.- C.I.-760 s.; C.II.- 696 s.

Nəzirli, Ş. General Əliağa Şıxlinski və silahdaşları: hərbi tarixindən araşdırmalar /Şəmistan Nəzirli; elmi məsl. M.S.Süleymanov.- Bakı, 2012.- 494 s.

Hacıyev, Q. Qarabağlı hərbiçilər: çar və AXC ordusunun zabitləri: tarixi-ensiklopedik tədqiqat: monoqrafiya /Qasım Hacıyev, Ə.Çingizozlu; elmi red. K.K.Şükürov.-Bakı: Təknur, 2011.- 320 s. və s.

“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti: müstəqillik tariximizin uca zirvəsi”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti: müstəqilliyin çətin yolu”, “Heydər Əliyev və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti”, “Müstəqil Azərbaycan dövləti Xalq Cümhuriyyətinin varisidir”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – Şərqi ilk dünyəvi dövlətçilik modeli”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin kitabxanalarda təbliği” və s. adlarda elmi praktik konfranslar, seminar məşğələlər keçirməklə əhalini maarifləndirə bilərsiniz.

Azərbaycan dövlətçiliyi bərpa olunan kimi onun yaratıcıları dövlətin milli əlamətlərini əks etdirəcək özünəməxsus rəmzlərin təxirə salınmadan yaradılması işinə başladı. Milli dövlətçiliyin istiqlaliliyyətini, varlığını, xalqın ən ülvi arzularını lakonik, bədii obrazlı dildə ifadə edən mühüm amillər - rəmzlər bayraq, gerb və himndir. Bundan başqa, dövlətin pulu, həmçinin, təsis etdiyi orden və medallar da onun atributları hesab olunur.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev qeyd edirdi ki, “Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini təcəssüm etdirən müqəddəs rəmzlərdir. Vətəndaşlarımıza, xüsusən gənclərimizə dövlət atributlarına dərin ehtiram hissələrinin aşılması cəmiyyətdə vətənpərvərlik ruhunun möhkəmləndirilməsi işinə bilavasitə xidmət edir... Dövlət atributlarının mahiyyətinin və əhəmiyyətinin əhali arasında geniş təbliğ olunması, gənc nəslin Azərbaycanın bayrağına, gerbinə və himninə hörmət ruhunda tərbiyə edilməsi vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasının mühüm amillərindən biridir”.

Müasir dövrdə daha da təkmilləşdirilən milli atributlarımız bir sıra funksiyaları daşıyır. Belə ki, dövlət rəmzləri Azərbaycan Respublikasını beynəlxalq hüquq subyekti kimi beynəlxalq təşkilatlarda fərqləndirən və tanıdan rəmzlərdir. Eyni zamanda dövlətimizin beynəlxalq aləmə inteqrasiyasının əsas strategiyasını özündə ehtiva edirlər (dövlət bayrağımızdakı simvollar türk milli mədəniyyətinin, müasir Avropa demokratiyasının və islam sivilizasiyasının simvollarıdır).

Dövlətçiliyimizin atributlarından, simvollarından olan himnimizin yaranma tarixi, onun oynadığı əhəmiyyətli rol, tutduğu yer hər zaman maraqlıdır, hər zaman gənclər arasında təbliğ olunmalıdır.

Dövlət atributu olaraq Azərbaycan bayrağına ehtiram göstərilməsi ölkə vətəndaşlarının müqəddəs borcudur. Bayraq sözü müasir anlamda dövlətçilik termini olaraq, dövlətimizin, millətimizin müstəqillik, suverenlik, milli azadlıq və istiqlal rəmzi, simbolunu ifadə edir. Dövlət bayrağı müqəddəs dövlətçilik atributlarından sayılır. Çünki dövlət bayrağı Azərbaycan Respublikasının milli müstəqilliyini, azadlığını, dövlətçiliyini əks etdirir. Azərbaycan əsgəri Vətənin suverenliyinin və ərazi bütövlüyümüzün qorunması ilə bağlı ali missiyanı öz üzərinə götürərkən Dövlət bayrağına and içir.

Bu gün Azərbaycanın üçrəngli bayrağı təkcə dövlət rəmzi olmayıb, həm də ürəyi Azərbaycan ilə döyünən hər bir həmvətənimizi, soydaşımızı birləşdirən başlıca dəyər, müstəqilliyimizin, Azərbaycan xalqının azadlıq eşqinin rəmzidir.

Müxtəlif tədbirlər vasitəsilə gənclər dövlət rəmzlərinin əhəmiyyəti barədə məlumatlandırılmalı, onların mənşəyi gənclərə izah edilməlidir. Gəncləri maraqlandıran məlumatlarda, geyimlərdə milli rəmzlərin əks etdirilməsi adi hala çevrilməlidir.

Milli ədəbiyyat tarixində “istiqlal şairi” kimi tanınan Əhməd Cavadın “Türk ordusuna”, “Şəhidlərə”, “Azərbaycan bayrağına”, “Elin bayrağı”, “İngilis”, “İstanbul”, “Bakı deyir ki” və s. şeirlərində ölkədə milli azadlıq uğrunda gedən mübarizələr tərənnüm olunur, bu yolda canını qurban verənlərə hörmət və ehtiram göstərilir. Bu şeirlərdə “Bir kərə yüksələn” və bir daha enməyən, onu endirməyə çalışanlara qarşı xalqın apardığı mübarizə, bu mübarizədə “müvəqqəti məğlubiyət”, beşiyində boğulmuş müstəqil Azərbaycan dövlətinin bayrağının 71 ildən sonra yenə başımız üstündə dalğalanması əks olunur.

Vətənin tarixinə baxış-gerçək tariximiz və qəhrəmanlarımız, vətənin tərənnümü torpağa, bayrağa sevgi, tarixi şəxsiyyətləri-

mizə hörmət mövzusunda tədbirlər, dəyirmi masalar, elmi-praktik konfranslar, anket-sorğu, viktorina, intellektual oyunlar və s. keçirmək olar.

“Dövlət atributları haqqında nə bilirsiniz?” mövzusunda anket-sorğuya nümunə.

Oxucular arasında anket-sorğu keçirilməzdən əvvəl mövzu müəyyənləşdirilməli, suallar tərtib edilməli, anketin hansı yaş qrupu arasında keçirilməsi nəzərə alınmaqla elan hazırlanmalıdır.

Nümunə:

Hörmətli Oxucu!

Kitabxanamızın kollektivi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti, dövlət atributlarının təbliği ilə bağlı kitabxanada keçirilən kütləvi tədbirlərin keyfiyyətinin artırılmasını və belə tədbirlərin müntəzəm keçirilməsini özünün prioritet vəzifəsi sayır. Dövlət atributlarının təbliği səviyyəsini müəyyənləşdirmək, bu sahədə oxuculara xidməti daha da təkmilləşdirmək məqsədi ilə kitabxanada anket-sorğu keçirilir. Sizi bu anket-sorğuda iştirak etməyə dəvət edirik.

Fikirləriniz bizim üçün dəyərlidir.

İştirakinizə görə Sizə əvvəlcədən təşəkkür edirik!

Oxucular arasında əvvəlcədən açıq anket-sorğu paylanır, bunun mahiyyəti onlara izah edilir, sonda anket-sorğunun nəticələri ətrafında fikir mübadiləsi aparılır. Anket açıq suallar əsasında tərtib edilirsə, cavablar oxucuların şəxsi təsəvvürlərinə uyğun olaraq verilir. Açıq sualda cavabların xarakteri, sayı, növləri və formaları əvvəlcədən nəzərdə tutulmur.

Nümunə:

Anket sorğunun sualları təxminən bu qaydada aparılır:

1. Dövlət atributları hansılardır?

Cavab _____

2. Azərbaycanın üçrəngli dövlət bayrağı ilk dəfə nə vaxt qəbul edilmişdir?

3. Bu bayraq ikinci dəfə nə vaxt bərpa edilmiş və dövlət bayrağı kimi qəbul edilmişdir?

4. Azərbaycan Bayrağının rəngləri və rənglərin mənasını bilirsinizmi?

5. Azərbaycanın Dövlət Bayrağına həsr olunan əsərlərdə hansı məsələlərə önəm verilməsini əhəmiyyətli hesab edirsiniz?

6. Azərbaycanın Dövlət Gerbi nə vaxt təsdiq edilib?

7. Gerbimizin üzərində nələr təsvir olunmuşdur?

8. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurası Cümhuriyyətin milli himninin hazırlanması haqqında qərar nə vaxt verilib?

9. “Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni haqqında” Qanun nə vaxt qəbul edilmişdir?

10. Azərbaycanın Dövlət Himninin musiqisi və sözləri kimindir?

11. Dövlət rəmzləri haqqında yazılmış hansı əsərlərlə tanışsınız?

12. Bu əsərlərdə diqqətinizi daha çox çəkən nə olub? və s.

Yenidən bərpa edilmiş üçrəngli Azərbaycan bayrağı haqqında ümummillə lider Heydər Əliyev imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının dövlət atributlarının təbliği işinin gücləndirilməsi haqqında” 13 mart 1998-ci il tarixli Sərəncam, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının istifadəsi qaydaları haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” (8 iyun, 2004-cü il), 2007-ci il noyabrın 17-də imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində Dövlət bayrağı meydanının yaradılması haqqında Sərəncam (17 noyabr 2007), “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin standartı (bayrağı) haqqında” Fərman (15 setyabr 2008), müxtəlif silahlı qüvvələrin bayraqlarının təsdiq edilməsi barədə qanunlar və dövlət sənədləri Azərbaycanda bayrağa göstərilən hörmətin və ehtiramın nəticəsidir.

Xalq Cümhuriyyətinin əsas liderlərindən olan Məmməd Əmin Rəsulzadə məhz bu üçrəngli bayrağı göstərərək bu azadlıq

rəmzinin daima başımızın üstündə dalğalanacağını bildirərək: **“Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz!”** demişdi.

İstiqlal Bəyannaməsinin elan edildiyi 1918-ci ilin 28 may tarixi dövlət müstəqilliyinin bərpa edildiyi gün hazırda Respublika Günü kimi qeyd edilir.

Milli bayram olan Respublika günündə “Azərbaycanın şərəfli tarixi-Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti: müstəqillik tariximizin uca zirvəsi” və s. adlarda kütləvi tədbirin müxtəlif formalarından istifadə etmək olar. Keçiriləcək tədbirlərdən biri də **söhbət** ola bilər. Söhbətin müvəffəqiyyəti söhbət aparının hazırlığından, AXC haqqında müzakirəyə iştirakçıları cəlb etmək bacarığından asılıdır. Söhbətə hazırlıq metodikası onun məqsədinin müəyyən edilməsindən, mövzunun seçilməsindən, planın işlənməsindən, materialın seçilib öyrənilməsindən, əyani materialların toplanmasından ibarətdir. Söhbəti AXC-dən bəhs edən qəzet və ya jurnal məqaləsinin oxunuşundan və ya kiçik söhbətdən, hər hansı bir sualın qoyuluşundan başlamaq olar. Mövzunun müzakirəsinə daha çox dinləyici cəlb etmək üçün oxuculara veriləcək suallar diqqətlə düşünülməlidir. Söhbəti apararkən söhbət aparın şəxs mövzunun bütün məsələlərini əhatə etməli, aydın, yadda qalan misallar gətirməli, inandırıcı sübutlar göstərməli, onu müasir dövrlə əlaqələndirməlidir. Müzakirənin vaxtında yekunlaşdırılmasının, çıxış edənlərin hamısına diqqətlə yanaşılmasının, meydana çıxan suallar üzrə tədbir görülməsinin söhbətin səmərəli keçirilməsində böyük əhəmiyyəti vardır. Söhbətlər zamanı texniki vasitələrdən - video çəkilişlərdən, sənədli filmlərdən və internet səhifələrində olan məlumatlardan istifadə etmək məqsədəuyğundur.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanın istiqlaliyyətinin elan edilməsində, Xalq Cümhuriyyətinin təşəkkül tapmasında və fəaliyyət göstərməsində Cümhuriyyətə rəhbərlik etmiş şəxslərin - Əlimərdan bəy Topçubaşovun, Məmmədəmin Rəsulzadənin, Fətəli xan Xoyskinin, Həsən bəy Ağayevin, Nəsib bəy Yusifbəy-

linin, Səməd bəy Mehmandarovun, Əliğa Şıxlinski və başqalarının böyük xidmətləri olmuşdur. Bu görkəmli dövlət xadimlərinin, vətənpərvər ziyalıların, peşəkar hərbcilərin adları xalqımızın yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıcılarının və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin **23 aylıq** fəaliyyətini təmin edənlərin hamısını böyük minnətdarlıq hissi ilə yad edirik. Onlar öz xalqı, milləti qarşısında böyük qəhrəmanlıq nümunələri göstərirlər.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətində, onun qurucularının tanındılmasında, azərbaycançılıq məfkurəsinin xüsusən formalaşan gənc nəsil tərəfindən öyrənilməsində kitabxanaçıların üzərinə bir sıra vəzifələr düşür. Yaxşı olardı ki, Cümhuriyyətin bütün qurucuları haqqında geniş tədbirlər keçirilsin. Çünki onların hər birinin tariximizdə önəmli yeri var. Kitabxanaçı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranma tarixini, 23 ayda gördüyü işləri, onun görkəmli şəxsiyyətlərinin fəaliyyətini dərinlən öyrənməli və təbliğ etməlidir. “*Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları*”, “*Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti: müstəqilliyin çətin yolu*” və s. adlarda sərgi, mühazirə, şifahi jurnal, bibliografik icmal və s. adlarda tədbirlər keçirmək olar.

Bibliografik icmallar: Geniş yayılmış şifahi təbliğat üsullərindən biri də *bibliografik icmallardır*. Məqsəd və vəzifələrinə görə bibliografik icmallar iki növdən: *elmi-köməkçi* və *tövsiyə* icmalından ibarətdir. İstər elmi-köməkçi və istərsə də tövsiyə icmalları universal, sahəvi, mövzu və şəxsi (personal) xarakter daşıya bilər. Cümhuriyyət qurucularından birinə həsr edilmiş, onların əsərlərini, həyat və yaradıcılığına aid nəşrləri əhatə etməklə **şəxsi icmal keçirmək olar**.

İcmalı həmin şəxs haqqında sərgi, oxucu konfransı və başqa tədbirlərlə bir vaxtda keçirmək məqsədəuyğundur, çünki icmal hər hansı bir tədbiri tamamlayır. Kitab sərgisi ətrafında keçirilən icmallar daha maraqlı olur və daha çox oxucu toplayır. Həm də bu zaman oxucu kitabı görməklə yanaşı, onun qısa məzmunu ilə də tanış olur. İcmal keçirilərkən oxucu qrupu, mövzunun

aktuallığı mütləq nəzərə alınmalıdır. İcmal zamanı bədii kitab haqqında geniş danışmaq məsləhət deyil. Barəsində söhbət açılan kitablardan elə detallar və ya faktlar seçilməlidir ki, hər bir oxucu tezliklə həmin kitabı oxumağa tələssin.

Uşaq kitabxanalarında həm kiçikyaşlı məktəblilər, həm də yeniyetmə oxucuların iştirakı ilə AXC qurucularının həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş *kitabxana albomları* tərtib etmək olar. Bu albomlarda AXC qurucularının anadan olduğu vaxtdan ömürlərinin sonuna qədərki bütün həyat və fəaliyyətini əks etdirən mətnlər, faktlar, rəqəmlər, foto şəkillər, rəsmlər xronoloji qaydada və məntiqi ardıcılıqla verilir.

Məktəbli albom üçün lazımı materialları, məlumatları kitabxana şəraitində, kitabxanaçının birbaşa köməkliliyi ilə toplayır. Albomun tərtibi modeli də kitabxanaçının iştirakı ilə hazırlanır. Məktəbli oxucu albomu hazırlamalı olduğu müddətdə həm müəllimlərin həm də valideynlərin imkanlarından yararlanıb bilərlər. Məktəbli oxucuların AXC-nin fəaliyyəti, onun qurucuları haqqında müfəssəl məlumat almalarına kömək etmək üçün kitabxana albomları ən yaxşı və münasib vasitə hesab olunur.

Bundan başqa uşaqların Cümhuriyyət dövrünə aid oxuduğu kitabın hər hansı qəhrəmanına həsr edilmiş çəkdiyi şəkillərdən ibarət *albom da* hazırlamaq olar.

Cümhuriyyətin elan edildiyi gündən etibarən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti silahlı qüvvələri təşkil edilmişdir. 1918-ci il 26 iyun tarixində diviziya statusunda hərbi korpusun yaradılması barədə qərar qəbul edilmiş və Azərbaycanda milli ordunun təməli qoyulmuşdur. Avqustun 1-də isə AXC-nin Hərbi Nazirliyi təsis edildi. İstedadlı general Səməd bəy Mehmandarov dekabr ayının 25-də hərbi nazir, general-leytenant Əliağa Şıxlinski isə nazir müavini təyin edilmişlər.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu ilə ölkənin müstəqilliyinə və milli mənafeələrə xidmət edən ordu quruculuğu yarımçıq qaldı. 1920-ci il aprel işğalından dərhal sonra Cümhuriyyət ordusunun hissələri ləğv edildi, milli ordu üçün yaradılmış

maddi-texniki baza isə talan olundu. Azərbaycan yenidən öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra 1991-ci il oktyabrın 9-da Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti Ordu yaradılması haqqında qanun qəbul etmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri Günü haqqında” 22 may 1998-ci il tarixli fərmanına əsasən, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının 26 iyun 1918-ci il tarixli qərarı ilə “Əlahiddə Azərbaycan Korpusu”nun təşkil olunduğu əsas götürülərək hər ilin 26 iyununu Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin yaranması günü kimi qeyd etmək qərara alınmış və həmin gündən bayram kimi qeyd edilir.

Hər bir kitabxanaçı imkanlarından bacarıqla istifadə edərək *Milli Ordumuzun* yaranması, inkişafı və müasir dövrdə baş verən döyüş əməliyyatlarında göstərdiyi şücaət və qəhrəmanlıqları işıqlandırmalı, sənədli və bədii filmlərə baxış, dəyirmi masa, disput və s. tədbirlər keçirməklə Milli Ordu haqqında məlumatları təbliğ etməlidir. Nəzərə almaq lazımdır ki, hərbi hissələrdə keçirilən tədbirlər, bu sahədə görülən işlər ərazi bütövlüyümüz və müstəqilliyimiz uğrunda davam edən silahlı mübarizədə Azərbaycan Ordusunun ruhunu gücləndirir, əhalidə orduya, Azərbaycan əsgərinə inam hissələrini möhkəmləndirir.

Yuxarı sinif şagirdlərinin və hərbi xidmətə çağırış vaxtı çatmış gənclərin iştirakı ilə **“Müharibə dövründə Vətənə və hərbi anda sadiqlik”**, **“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə ordu quruculuğu”**, **“Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz!”** və s. mövzularda **dəyirmi masa, Cümhuriyyət dövrünün tədqiqatçıları ilə görüş** təşkil olunması tövsiyə olunur.

Cümhuriyyət dövrünün tədqiqatçıları ilə görüş. Bu görüşü tədqiqatçılar, tarixçilər, siyasi xadimlər, bu mövzuda yazan kitab müəllifləri ilə keçirmək olar. Belə görüşlər zamanı kitab müəllifləri imzaladıqları kitabları oxuculara təqdim edirlər. Görüşdə mövzu ilə bağlı olan əyani vasitələr- sənədlər, kitablar nümayiş etdirilə bilər. Görüş haqqında məlumat onun keçirildiyi

vaxtdan xeyli əvvəl elan olunmalıdır ki, iştirakçıların görüşü keçiriləcək müəllifin əsərləri ilə tanış olmağa vaxtı çatsın. Belə tədbirlər əhalini mütaliyəyə sövq edir, onların cəmi 23 ay fəaliyyət göstərmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin istiqlal naminə əsrə bərabər iş gördüyünün bir daha şahidi olurlar.

Bu günün və sabahın ən yaxşı qəhrəmanlarını, vətənpərvərlərini xalqın tarixi qəhrəmanlığı timsalında yetişdirmək daha realdır. Ulu Öndərin çıxışlarında Azərbaycan xalqının hərbi tarixinə qızıl hərflərlə yazılmış sərkərdələrin adları qürurla çəkilir və onların qəhrəmanlıqları müasirlərimizə nümunə göstərilirdi. Onun istinad etdiyi belə sərkərdələr arasında Cümhuriyyət generalı olan *Səməd bəy Mehmandarovla Əliağa Şıxlinski* xüsusi yer tuturdu. Bu generalların hər ikisi Azərbaycanın hərbi tarixinin parlaq simalarıdır və onlar özlərindən sonra çox dəyərli bir hərbi irs miras qoyub getmişlər. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mövcudluğu dövründə onun ordu sıralarında 27 general xidmət etmişdi. Ümummilli lider Heydər Əliyev bu generalları həm I Dünya müharibəsinin iştirakçıları kimi, həm də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları kimi xatırlayırdı. Qeyd etmək lazımdır ki, bu generallar azərbaycanlılar arasında nizami hərbin zirvəsi, yeni bir məktəbin yaradıcılarıdır, ən başlıcası isə müstəqil Azərbaycanın milli ordusunun təşkilatçılarıdır. Bu generalların daha böyük uğurları Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müstəqil milli ordusunun formalaşdırılması sahəsindəki xidmətləri ilə bağlıdır. Onlar öz bilik və təcrübələri, təşəbbüskarlıq və yorulmazlıqları ilə bir-birlərini tamamlayırdılar. Çox qısa zaman kəsiyində Cümhuriyyətin ərazi bütövlüyünü qorumağa qadir olacaq müstəqil ordunun təşkilatlandırılması da bu iki böyük generalın tarixi xidmətidir. Bu dahi insanlar gələcək üçün də əhəmiyyətini itirməyəcək çox zəngin bir irs qoyub getmişlər və həyatını hərbi işinə həsr edən hər bir azərbaycanlı zabit tərəfindən bu irsin dərinədən öyrənilməsinə ehtiyac var. Ulu öndər Heydər Əliyevin bu fikrindən doğan qənaət belədir ki, hərbi biliyi, təcrübəsi, peşəkarlığı ilə seçilən Səməd bəy Mehmandarov və

Əliğa Şıxlinski kimi sərkərdələr illər keçdikcə Azərbaycanda hərbi işə sədaqət nümunəsi olaraq seçiləcəklər və onlardan miras qalmış hərbi irs həmişə öyrənilməyə layiqdir. Hərbi hissələrdə *“Heydər Əliyev və Cümhuriyyət Generalları”*, *“Cümhuriyyət ordusunun qurucusu”*, *“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə ordu quruculuğu”* və s. adlarda kütləvi tədbirin müxtəlif formalarından istifadə edərək Azərbaycan generallarının həyatı, ordu quruculuğundakı xidmətlərini təbliğ etmək olar.

Mərdlik dərsləri – məqsəd cümhuriyyət dövrünün generallarının qəhrəmanlığını göstərmək, əhalini Cümhuriyyətin məcburi süqutu haqqında məlumatlandırmaq, uşaqlara vətənpərvərlik hissələri aşılamaqdır. Əvvəlcədən ssenari hazırlanmalıdır. Ssenarinin əsasını hərbi-tarixi hadisələr, bədii və sənədli əsərlər təşkil edir. Tədbirdə Cümhuriyyət generalları haqqında yazılmış bədii və sənədli əsərlərdən parçalar, cümhuriyyət dövründə yazılmış şeirlər, mahnılar, tədqiqatçılarla görüşlər, sənədli filmlər nümayiş etdirmək olar.

Ədəbiyyat xülasələri. Xülasə zamanı tədbirin təsirli alınması üçün ilk və əsas olaraq xülasənin maraqlı və canlı keçməsinə diqqət yetirmək lazımdır. Fərqli yaş qrupları üçün müxtəlif formalı xülasələr keçirilir. Məsələn, məktəblilərlə AXC haqqında məlumatları söhbət şəklində qurduqda, maraqlı izahlar verildikdə və parlaq illüstrasiyalar, şəkillər nümayiş etdirildikdə materialı daha yaxşı mənimsəyirlər. Buna görə də xülasənin ən yaxşı növü *söhbət-xülasə* və ya kitab sərgisi önündə hazırlanan xülasədir. Xülasənin aparılmasında əsas məqsəd AXC-nin fəaliyyəti haqqında yazılmış kitaba diqqət çəkmək, oxucunu maraqlandırmaqdır. Xülasə qəbul olunmuş qaydada keçirilir: giriş, əsas hissə və nəticədən ibarət olur. Xülasədə kitabxanaçı tövsiyə olunan ədəbiyyatın qısa məzmununu açmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, məzmunu açmaq kitabı nağıl etmək demək deyil. Xülasədə kitabdən çıxış edərək, seçilmiş mövzu üzrə illüstrasiyalı materiala cəlb etməklə mühazirə söyləmək, müxtəlif – çətin və asan, ciddi və əyləncəli üsullardan istifadə etmək lazımdır. Əgər xülasənin

mövzusu dinləyiciləri yorarsa kitabxanaçı tədbirin sonuna qədər daha canlandırıcı üsullara müraciət edərək auditoriyanı əyləndirə bilər. Məsələn, maraqlandırıcı suallar verə bilər, maraqlı illüstrativ materiallar göstərə bilər və ya kitabdan maraqlı bir parçanı ifadəli oxuya bilər.

1918-ci il Sentyabr ayının 15-də *Bakının* bolşevik hərbi birləşmələri, yadelli işğalçılar və daşnak quldurlarından azad edilməsinin 100-cü ili tamam olur. Bu, Azərbaycan xalqına aid ən şərəfli tarixlərdən biridir. 15 sentyabr 1918-ci il tarixinin yazılmasında Nuru Paşanın rəhbərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusunun xüsusi rolu olub. Belə gərgin bir zamanda türk əsgərləri köməyə yetişərək xalqımızı erməni vandallarından xilas etdilər. Bu ordu Bakının azad edilməsində böyük şücaətlər göstərmiş, onun tərkibində vuruşan yüzlərlə türk əsgəri şəhidlik zirvəsinə yüksəlmiş. Bundan sonra AXC-nin paytaxtı Gəncədən Bakıya köçdü, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bütün ölkə ərazisində bərqərar oldu. Qədirbilən xalqımız xilaskarlarını heç vaxt unutmur, türk əsgərlərinin xatirəsini ehtiramla yad edir, adını uca tutur. Bakıdakı Şəhidlər Xiyabanında Bakı türk əsgəri şəhidliyi abidəsi, rayonlarda türk əsgərlərinin xatirəsinə abidələr ucaldılmışdır. Bunlar hamısı millətimizin qəhrəmanlarına, millətimizin şəhidlərinə göstərilən qayğımızdır, hörmətimizdir. Gənc nəslə 1918-ci ildə baş verən hadisələr, eləcə də erməni daşnak-bolşevik birləşmələrinin dinc əhaliyə qarşı törətdiyi vəhşiliklər barədə məlumat vermək, Nuru Paşanın komandanlığı ilə Qafqaz İslam Ordusunun qəhrəmanlığının bu gün də unudulmadığını, onların xatirəsinə daim ehtiram göstərilməsini danışmaq, imkan daxilində bu abidələrə ziyarət təşkil etmək olar.

Cəmi 23 ay fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, ilk respublika dövründə həyata keçirilən tədbirlər müstəqil dövlətçiliyimizin əsaslarının yaradılması və gələcək inkişaf yolunun müəyyənləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti xüsusən təhsilin, mədəniyyətin, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafı sahəsində fəaliyyəti ilə yadda qalmışdır.

Azərbaycanda Xalq Cümhuriyyətinin qurulması ölkəmizdə ictimai həyatda olduğu kimi, mədəni, ədəbi həyatda canlanmaya təkan verdi. Cümhuriyyət dövrü ədəbiyyatı mövzu, problem baxımından fərqlənir, yeni çalarlar qazanırdı. Xalq Cümhuriyyəti ədəbiyyatda mövzu və məzmunca yeni əsərlərin meydana gəlməsinə, yeni problemlərin orijinal bədii həllinə rəvac verdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə poeziya ilə yanaşı, nəsrdə də milli problemlər, o cümlədən, azərbaycançılıq ideyası təbliğ olunurdu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyasında göstərilmişdir ki, dünyanın ən zəngin ədəbiyyatlarından birini yaratmış Azərbaycan xalqı tarix boyu haqq-ədalət, bərabərlik, azadlıq idealları ilə yaşamış, bu ideallar uğrunda daim mübarizə aparmışdır. Həmin ideallar və onlar uğrundakı mübarizə xalqın əsrlərcə yaratdığı ədəbiyyatda istər folklorlarda, istərsə də yazılı bədii əsərlərdə əksini tapmışdır.

Azərbaycançılıq ideologiyası, Azərbaycanda milli dövlətçilik təfəkkürü dövrün Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Nəriman Nərimanov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Əli bəy Hüseynzadə, Hüseyn Cavid, Məhəmməd Hadi, Abbas Səhhət, Abdulla Şaiq, Süleyman Sani Axundov, Yusif Vəzir Çəmən-zəminli, Firidun bəy Köçərli və onlarca digər yazıçı-publisist və maarif xadimlərinin əsərlərində, konkret fəaliyyətlərində əksini tapmışdı. Həmin dövrdə Azərbaycanda geniş vüsət alan istiqlaliyyət uğrunda siyasi mübarizə ilə bağlı azərbaycançılıq ideologiyası məzmunca və keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoydu və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması ilə yüksək zirvəyə çatdı.

M.Hadi, H.Cavid, A.Şaiq, C.Cabbarlı, Ə.Cavad və digər sənətkarların çap etdirdikləri şeirlərdə zamanın hadisələrinə həqiqi vətəndaş-şair münasibəti əksini tapırdı. Müxtəlif ədəbi nəsli təmsil edən yazıçıların C.Məmmədquluzadə, Ə. Haqverdiyev, Y.V.Çəmən-zəminli, A.Şaiq, C.Cabbarlı və başqalarının bu dövrdə fərqli mövzularda yaratdıqları nəsr əsərləri ədəbiyyatımızın dəyərli nümunələri kimi qəbul edilir. Bilavasitə həmin

dövrə baş verən hadisələri əks etdirən nümunə kimi S.Hüseynin “İsmailiyyə” əsəri böyük maraqla qarşılanmışdır. Bu dövrə H.Cavidin “Şeyx Sənan”, M.Hadinin “Eşq ilahəsi” əsərləri çap olunmuş, C.Cabbarlı Bakının türk qoşunları tərəfindən azad edilməsinə həsr etdiyi “Bakı müharibəsi” pyesini, “Azərbaycan bayrağı” şeirini yazmışdı. C.Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı”, “Kamança” pyesləri də o dövrün məhsullarıdır. Cümhuriyyət dövründə yazılmış əsərləri əhalinin diqqətinə çatdırmaq üçün aşağıdakı tədbirlərdən istifadə edə bilərsiniz:

Maraqlı kitab saati – Bu tədbirin təşkilində əsas fərq kitabın seçimidədir. Digər tədbirlərdə yeni kitablar seçilirdisə, burada əvvəlki illərdə çap olunmuş, oxucular tərəfindən unudulmuş, əhəmiyyətli və maraqlı kitablar oxuculara təqdim edilir. Kitabxanacı “maraqlı kitab saati” vasitəsilə cümhuriyyət dövründən bəhs edən unudulmuş bir sıra kitabları təbliğ edə bilər.

Açıq qapı günü – bu günlərdə müxtəlif tədbirlər kompleks-kitabxanaya ekskursiyalar, kitablar haqqında söhbətlər, kitab sərgisi, AXC dövrünün tədqiqatçıları ilə görüşlər və s. keçirmək olar. Tədbir bir gün ərzində keçirilir. Əhali və geniş ictimaiyyəti kitabxananın fondunda olan AXC-nin fəaliyyəti ilə bağlı kitabların təbliği və kitabxanaya potensial oxucu cəlb etmək məqsədilə təşkil edilir.

Kitab həftələri (və ya on günlük) – kitab sərgisi, ekskursiya və söhbətlər, biblioqrafik icmal, informasiya günü, müəlliflərlə (tədqiqatçılarla) görüş, ədəbiyyat gecələri və s. kütləvi tədbirlər göstərildiyi vaxtda (həftə və ya on günlük) keçirilir. Məqsəd-cümhuriyyət dövrü ədəbiyyatının təbliğinə oxucunu cəlb etməkdir.

Oxu günü – Müəyyən mövzu üzrə ədəbiyyatın kompleks forma və metodlarla təbliğidir. Oxu günlərində elmi praktik konfrans və seminarlar, kitab axşamları, kitab sərgiləri, mühazirə, ədəbiyyat axşamları, şifahi jurnallar və biblioqrafik icmallar təşkil etmək olar. Tədbir çox vaxt bir neçə gün ərzində keçirilir. Tədbirin keçirilməsində müxtəlif müəssisələrin və ictimai təşki-

latların köməyindən istifadə etmək olar. Məqsəd cümhuriyyətə aid ədəbiyyatın və məlumatların təbliğidir.

İnformasiya günü – kitabxana xidməti sistemində kompleks kitabxana-informasiya tədbirlərindən biri kimi kitabxanaya yeni daxil olan çap məhsulları haqqında oxucuları məlumatlandırmaq məqsədi daşıyır.

İnformasiya gününə hazırlıq bir neçə mərhələdə olur. Birinci mərhələ tədbirin mövzusunun müəyyən edilməsidir. Bu mərhələnin ən başlıca addımlarından biri sərgi-baxış üçün mövzuya uyğun yeni daxil olan mühüm ədəbiyyatlara baxışın keçirilməsi və onların seçilməsidir. Sərgi kitabxana işçilərinin (bibliografik icmal) və müvafiq peşə mütəxəssislərinin analitik, faktoqrafik informasiya xarakterli çıxışları ilə müşayiət olunur. İnformasiya gününə əhalinin Cümhuriyyət haqqında maariflənməsinə təsir göstərən digər tədbirlər də daxil etmək olar. Bu tədbirlər sayəsində təbliğat işi genişlənilir, oxucuların informasiya tələbatı öyrənilir. Oxuculara informasiya günündə nəşrlər təqdim edilir, nəşrlərin surətlərinin çıxarılması üçün sifarişlər qəbul olunur və nəticədə bu, tədbirin effektivliyini artırır. İkinci mərhələ informasiya günü və ya on günlük (dekada) üçün proqramın müəyyən edilməsidir. Üçüncü mərhələ tədbirin bilavasitə təşkilidir: pres-relizin, reklam məlumatlarının (elan, saytda anons) hazırlanması, fərdi dövətlər, sərginin xüsusi ayrılmış yerdə yerləşdirilməsi, çap məhsullarının (bukletlər, yeni kitablar haqqında tövsiyə siyahıları, kitab arası əlfəcincilər) hazırlanması və s.

AXC dövrünü əks etdirən Məsələn, “*Əli və Nino*” filmi nümayiş etdirmək olar. Əsərdəki hadisələr Rusiya inqilabı, müstəqil və demokratik Azərbaycanın qurulması və Qızıl Ordunun Bakını işğal etdiyi dövrləri əhatə edir. “Əli və Nino” romanı 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (AXC) dövründə Bakının dinlərarası, multikultural və tolerant ruhunu ehtiva edir. Bu romanın hadisələri əsasən İçərişəhərdə baş versə də, hadisələr həmçinin Dağıstan, Gəncə, Tbilisi, Tehran və hazırda Ermənistanın işğalı altında olan Şuşada davam edir.

Eyniadlı roman əsasında çəkilməmiş film azərbaycanlı gənc Əli ilə gürcü qızı Nino arasında məhəbbət hekayəsindən bəhs etməklə bərabər, XX əsrin əvvəllərində Cənubi Qafqazda baş verən siyasi hadisələri təsvir edir. Burada Nino güclü qadın obrazı kimi təqdim olunur və 18 yaşına çatmış bütün qadınlara Cümhuriyyət tərəfindən səsvermə hüququnun verildiyi göstərilir. Azərbaycan qadınlарına seçki hüququ Böyük Britaniya, ABŞ və Fransa kimi ölkələrdən öncə verilmişdir. Hekayənin mərkəzində duran məsələlər: fərqli dünya qüvvələri arasında baş verən hadisələr, mədəniyyətlər və sivilizasiyaların toqquşması və s. hələ də öz aktuallığını itirmir.

Bu il “*Azərbaycan*” qəzetinin nəşrinin **100 ili** tamam olur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin orqanı olan məşhur “Azərbaycan” qəzeti ölkəmizdə birinci rəsmi dövlət qəzeti kimi milli mətbuatımızın tarixində şərəfli yer tutur. “Azərbaycan” qəzeti 1918-ci il 15 sentyabr tarixində Gəncə şəhərində nəşrə başlamış, altıncı saydan etibarən qəzetin nəşri Bakıda davam etdirilmişdir. İki dildə çıxan “Azərbaycan” qəzetinin Azərbaycan dilində 443, rus dilində isə 438 sayı çap olunmuşdur. İlk sayları “Heyətidarə”, “Heyəti-təhririyə” kimi “Redaksiya heyəti” mənasını ifadə edən məsul şəxslər qrupu tərəfindən çap edilən “Azərbaycan” qəzetinə müxtəlif vaxtlarda Üzeyir Hacıbəyli, Ceyhun Hacıbəyli, Xəlil İbrahim qəzetin rus dilində çap edilmiş variantına isə Səfi bəy Rüstəmbəyli baş redaktorluq etmişlər. “Azərbaycan” qəzeti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətinin mətbu salnaməsidir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin istiqlal bəyannaməsi, Parlamentin işə başlaması və fəaliyyəti, Bakının Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən azad olunması, Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması, dövlət müstəqilliyinin ildönümünün qeyd edilməsi, hətta hakimiyyətin bolşeviklərə təhvil verilməsi zərurəti və s. kimi tarixi hadisələri bütün təfərrüatı ilə öyrənmək üçün “Azərbaycan” qəzeti mötəbər mənbədir. “Azərbaycan”çılar mövzusunun asılı olmayaraq, haqqında söz açılan məsələlərə müstəqil dövlətin formalaşdırılması və möhkəmləndi-

rilməsi mövqeyindən yanaşmış, yeni qurulmuş milli hökumətin ideyalarını və əməli addımlarını olduğu kimi xalqa çatdırmışdılar.

Rəsmi dövlət qəzeti funksiyasını yüksək səviyyədə yerinə yetirən “Azərbaycan” qəzetinin seçdiyi yol, müəyyən etdiyi xətt və istiqamət milli dövlətçilik ideologiyasını rəsmi materialları operativ surətdə geniş oxucu auditoriyasına çatdırmaq üçün “*Azərbaycan*” qəzetində müstəqil Azərbaycanın nəbzi döyünür!”, “*Azərbaycan*” qəzeti – müstəqillik dövrü Azərbaycan oxucusunun müdrik müəllimi və etibarlı bələdçisidir!” adlı *sərgi* hazırlamaq olar.

Kütləvi tədbirin uğurla həyata keçirilməsi təbliğatsız mümkün deyil. Təbliğat formaları – reklam, elan, dəvətnamələr, divar qəzeti ilə məlumatlandırma və s.-dir. Məlumat və elanlar lakonik, eyni zamanda yetərincə informasiyalı, aydın və əhatəli olmalıdır. Dəvətnamələrin üzərində tədbirin həsr olunduğu mövzuya aid tövsiyə olunan ədəbiyyat siyahıları, bukletlər, flayerlər və s. verilə bilər. Elanların kitabxananın saytında və “Məlumat guşəsi”ndə yerləşdirilməsi məqsədə uyğun hesab olunur.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tariximizdəki yeri və əhəmiyyətinin təbliğində biblioqrafik resursların, bu resurslardan səmərəli istifadənin təşkilinin böyük əhəmiyyəti var. Bu sistemə kitabxanaların soraq-biblioqrafiya aparatı, biblioqrafik göstəricilər, qeyri-müstəqil nəşr formalı biblioqrafik mənbələr, elektron biblioqrafik mənbələr, biblioqrafik vəsaitlər və s. daxildir. Ənənəvi “*Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100*” adlı kartoteka təkmilləşdirilməli əlavə rubrikalar açılmalı, AXC-nin fəaliyyətinə dair kitabxananın fonduna yeni daxil olan çap məhsullarından “Yeni kitablar” adlı informasiya bülleteni tərtib edilməli, fonda daxil olan dövrü nəşrlərdəki ən əhəmiyyətli məqalələrin biblioqrafik təsvirləri elektron kataloqun tərkibinə daxil edilməlidir. Bülleteni kitabxananın “Məlumat guşə”sində yerləşdirmək və oxuculara paylamaq olar. Xüsusi oxucu qruplarına elektron poçt vasitəsilə də biblioqrafik informasiya və elektron sənədlərin göndərilməsi xidməti göstərilməlidir.

İl ərzində biblioqraf müasir texnologiyalar əsasında yeni resursların axtarılması, əldə edilməsi, təhlili və sistemləşdirilməsi, sənədlər haqqında biblioqrafik informasiya çatdıran biblioqrafik vəsaitlərin hazırlanmasına xüsusi fikir verməlidir. Biblioqrafik vəsaitlərlə yanaşı AXC-yə həsr olunmuş, *tövsiyə siyahıları, bukletlər, reklam xarakterli kiçik vərəqələr (flyer), daycestlər* hazırlayıb oxuculara tövsiyə edilməsi təbliğat işinə kömək edə bilər.

Kitabxanada keçirilməsi nəzərdə tutulan bütün tədbirlər haqqında MKS-nin saytında məlumat yerləşdirilməlidir. Reklam məlumatlarının hazırlanması, göndərilməsi (elan, dəvətnamə), fərdi dövətlər, tədbirə aid buklet hazırlamaq, tədbirin keçirildiyi məkanlar haqqında elanlar da unudulmamalıdır.

Xalqın heç bir arzusu onun azad yaşamaq hissini üstələyə bilməz. “28 May”ı Azərbaycan respublikasının müstəqillik arzularının gerçəkləşdiyi gün kimi hər zaman xatırlamalıyıq. Sözsüz ki, həmin gün həm də canlarını bu yolda fəda edən insanları xatırlamalıyıq. Yadda saxlamalıyıq ki, 28 Mayda Azərbaycan Şərqi ilk demokratik əsaslara söykənən cümhuriyyəti olaraq tarixə öz möhrünü vurmuşdur.

Gəlin, hamılıqla belə əzəmətli günümüzü, qürurverici tariximizi xalqımızın daim yaşaması, sevinməsi üçün birgə hərəkət edək, bərabər addımlayaq. Yalnız onda üçrəngli bayrağımız başımız üzərində daima dalğalanacaqdır! Yalnız bu birliyin sayəsində!

M.Ə.Rəsulzadənin “...Ey gələcək nəsil, ey gənclik! Ey əsrimizin Səyavuşunun böyümüş oğlu! Sənin üzərində böyük bir vəzifə var. Səndən əvvəlki nəsil yoxdan bir bayraq, müqəddəs bir ideal rəmzi yaratdı. Onu min müşkülətlə yüksəldərək dedi ki: *Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz! Onu səmada dalğalandırmaq sənin müqəddəs borcundur*” xitabını unutmayaq və borcumuzu layiqincə yerinə yetirək.

Nəticə

Azərbaycan Demokratik Respublikası xalqımızın dövlətçilik tarixində yeni və mühüm mərhələ kimi Şərqdə ilk demokratik və dünyəvi dövlət olmuşdur. 23 aylıq fəaliyyəti dövründə dövlət quruculuğu, sosial-iqtisadi inkişaf, mədəni quruculuq və xarici siyasət sahəsində zəngin təcrübə qazanmış, mütərəqqi ənənələr yaratmışdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün müdafiə edilməsi, qonşu və uzaq dövlətlərlə diplomatik və əməkdaşlıq münasibətlərinin yaradılması istiqamətində böyük təcrübə toplamışdır. Azərbaycan Demokratik Respublikasının xarici siyasət sahəsində qazandığı nailiyyətlər xüsusilə qiymətlidir. Görülən tədbirlər nəticəsində qısa müddətdə 20-dən çox xarici dövlət Azərbaycanı tanımış, onunla diplomatik əlaqə yaratmışdır. Böyük bir məkanda yaranmış ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qısa müddət ərzində zəngin mənəvi, siyasi və dövlətçilik ənənələri yaratmışdır. Azərbaycan Demokratik Respublikası Azərbaycan xalqına müstəqilliyin şirinliyini dadırdırmışdır, ömrünü müstəqillik uğrunda mübarizəyə həsr etmək, Vətənin bütövlüyü uğrunda şəhid olmaq, Şərqdə ilk dünyəvi demokratik müstəqil milli dövlət qurmaq ənənələri vermişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti türkçülüğü, islamçılığı və müasirliyi özündə əks etdirən üç rəngli (mavi, yaşıl, qırmızı) bayrağı yaratmış, Əhməd Cavadın sözlərinə Üzeyir Hacıbəyovun bəstələdiyi dövlət himnini qəbul etmiş, Azərbaycanın təbii-coğrafi sərvətlərini əks etdirən dövlət gerbini hazırlamışdır.

Azərbaycan Parlamentinin yaradılması milli dövlətçilik və qanunvericilik tariximizin mühüm hadisəsi olmuşdur. Parlamentdə bütün siyasi partiyaların, Azərbaycanda yaşayan bütün millətlərin, etnik icmaların nümayəndələrinin təmsil olunması, heç bir ayrı seçkilik qoymadan bütün vətəndaşların seçki hüququnun qanunla təsbit edilməsi Azərbaycan Demokratik Respublikasının

qanunvericilik hakimiyyətinin sivil və dünyəvi xarakterini əyani təsdiq edirdi. Azərbaycan bütün Şərqdə qadınlara seçki hüququ verən ilk ölkə idi. Parlamentdə 270-dən çox qanun layihəsinin müzakirə edilməsi, onlardan 230-nun qəbul edilməsi cəmiyyətin ictimai-siyasi həyatının bütün sahələrinin demokratikləşməsinə ciddi təsir göstərdi, idarəçiliyin normativ hüquqi bazasını yaratdı. Mədəniyyətin, Xalq maarifinin, səhiyyənin inkişafı Azərbaycan hökumətinin diqqət mərkəzində idi. Bu sahələrin tərəqqisi üçün bir sıra qanunlar və qərarlar qəbul edilmişdi. Kənd əhalisinin torpaqla təmin edilməsi, aqrar sektorunun inkişafı istiqamətində ciddi tədbirlər həyata keçirilmişdi.

Müharibə və təcavüz təhlükəsi şəraitində yaşamasına baxmayaraq Azərbaycan Demokratik Respublikası hökuməti qısa müddətdə yüksək döyüş qabiliyyətinə malik nizami milli ordu yaratdı, ölkənin 97 min kvadrat kilometr ərazisi erməni qəsbkarlarından müdafiə edilib qorundu.

Sovet ordusunun hərbi təcavüzü nəticəsində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqut etməsinə baxmayaraq o, öz başlıca tarixi missiyasını ləyaqətlə yerinə yetirdi, xalqımızın tarixinə parlaq səhifə yazdı, iki yüz il əvvəl itirdiyi müstəqilliyini, azadlığını özünə qaytardı.

Cəmi 23 ay yaşamasına baxmayaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti sübut etdi ki, ən qəddar müstəmləkə və repressiya rejimləri belə, Azərbaycan xalqının azadlıq ideallarını və müstəqil dövlətçilik ənənələrini məhv etməyə qadir deyildir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Azərbaycanın gələcək müstəqilliyi üçün zəngin dövlətçilik ənənəsi və möhkəm təməl hazırladı. 1991-ci il oktyabrın 18-də dövlət müstəqilliyini bərpa edən xalqımız, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin zəngin dövlətçilik ənənələrinin tarixi varisliyi üzərində müstəqil Azərbaycan dövlətini yaratdı. Bu gün, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi daimidir, əbədidir, dönməzdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaratdığı dövlətçilik ənənələrini, atributlarını onun tarixi varisi olan müstəqil Azərbaycan Respublikası qəbul edib yaşadır, onun dünyəvi demokratik dövlət

quruculuğu ənənələrinin zənginləşməsi uğrunda dönmədən mübarizə aparır, istiqlal bəyannaməsində təsbit edilən prinsiplərə riayət edir, onları daha da təkmilləşdirir. Azərbaycan Demokratik Respublikasının dövlətçilik ənənələrinə sadıq olan müstəqil Azərbaycan Respublikası bütün dövlətlərlə dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri yaradır, müasir milli ordu yaradır, ərazi bütövlüyümüzün bərpası uğrunda mübarizə aparır, strateji neft siyasətini həyata keçirir, beynəlxalq hüququn subyektinə çevrilir, Dağlıq Qarabağ problemini həll etmək üçün tədbirlər görür, elmimizi, təhsilimizi və milli mənəvi dəyərlərimizi inkişaf etdirmək naminə uğurlu addımlar atır. Son illər ərzində Azərbaycan daxili və xarici siyasət sahəsində böyük nailiyyətlər qazanmış, dünya dövlətlər birliyində özünə möhkəm yer tutmuş, bir çox beynəlxalq təşkilatların üzvü seçilmişdir. Bu gün Azərbaycan 130-dan artıq dövlətlə diplomatik əlaqə yaratmış, onlarla müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq qurmuşdur. Azərbaycan- strateji xarakter daşıyan qədim ipək yolunun, beynəlxalq neft konsorsiumunun, Bakı-Ceyhan boru kəmərinin təşkilatçısı və mərkəzi dövlətidir. Bu strateji proqramların reallaşması nəticəsində Azərbaycanın dünyanın ən inkişaf etmiş dövlətinə çevrilməsi prosesi uzaqda deyil.

Əlavələr

Əlavə 1.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə abidə ucaldılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması Azərbaycan xalqının həyatına böyük və əlamətdar hadisə kimi əbədi daxil olmuşdur. Xalqımız həmin tarixi ən əziz bayramlarından biri – Respublika günü kimi təntənə ilə qeyd edir. Azərbaycanda müstəqil, azad, demokratik respublika qurmaq məqsədini öz qarşısına qoymuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti cəmi 23 aylıq fəaliyyəti dövründə xalqın milli mənlik şüurunu özünə qaytarmış, onun öz müqəddəratını təyin etməyə qadir olduğunu əyani şəkildə nümayiş etdirmişdir.

Gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə fəaliyyət göstərmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, hərbi quruculuq və sair sahələrdə həyata keçirdiyi işlər xalqımızın tarixində dərin iz buraxmışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1920-ci ilin aprelinde süqut etsə də, onun aşlamış olduğu müstəqillik hissləri xalqımızın yaddaşından heç vaxt silinməmişdir.

Azərbaycan xalqı 1991-ci ildə öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ideallarını davam etdirərək bu tarixi varislik üzərində yeni müstəqil Azərbaycan dövlətini yaratmışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixində mühüm yer tutduğunu nəzərə alaraq, onun adının əbədləşdirilməsi məqsədi ilə qərara alıram:

1.Bakı şəhərində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə abidə ucaldılsın.

2. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi və Bakı şəhər İcra Hakimiyyəti Azərbaycan Rəssamlar İttifaqı ilə birlikdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə abidənin layihələşdirilməsi və ucaldılmasını Cümhuriyyətin 85 illik yubiley ili olan 2003-cü ilin sonuna qədər təmin etsinlər.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

- Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə abidənin layihələşdirilməsinin və ucaldılmasının maliyyələşdirilməsi məsələsini həll etsin;

- bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

4. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 1 fevral 2003-cü il
№ 1138

AXC-nin əsas tarixlərinin xronologiyası

1918, 27 may	Azərbaycan Milli Şurasının təşkili
1918, 28 may	Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin elan edilməsi Azərbaycanın istiqlaliyyəti haqqında Aktın (Əqdnamə) qəbul edilməsi
1918, 28 may - 17 iyun	Fətəli xan Xoyskinin başçılığı altında I hökumət kabinetinin fəaliyyət dövrü
1918, 4 iyun	Batımda Azərbaycan və Osmanlı hökumətləri arasında Sülh və Dostluq müqaviləsinin imzalanması
1918, 5 iyun	Türk ordusunun Yelizavetpola (Gəncəyə) daxil olması
1918, 16 iyun	Azərbaycan Cümhuriyyəti Milli Şurasının və hökumətinin Tiflisdən Gəncəyə köçməsi
1918, 17 iyun	Milli Şuranın buraxılması
1918, 17 iyun- 7 dekabr	Fətəli xan Xoyskinin başçılığı altında II hökumət kabinetinin fəaliyyət dövrü
1918, 23 iyun	Azərbaycanda hərbi vəziyyətin elan edilməsi
1918, 26 iyun	Müsəlman korpusunun Azərbaycan korpusuna çevrilməsi haqqında Azərbaycan hökumətinin qərar qəbul etməsi. Azərbaycan Milli Ordusunun yaradılması
1918, 26 iyun	Zaqatala quberniyasının yaradılması
1918, 27 iyun	Qafqaz İslam Ordusunun Göyçay yaxınlığında Bakı Soveti qoşunları üzərində qələbəsi
1918, 27 iyun	Azərbaycan (türk) dilinin Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət dili elan edilməsi
1918, 10 iyul	Qafqaz İslam Ordusunun Kürdəmir və Şamaxını azad etməsi

1918, 11 iyul	Azərbaycan hökumətinin ümumi səfərbərlik haqqında qərar qəbul etməsi
1918, 25 iyul	Bakı Soveti tərəfindən ingilislərin Bakıya dəvət edilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsi
1918, 30 iyul	Çar Rusiyasının istilası zamanı Yelizavetpol adlandırılmış Gəncə şəhərinin tarixi adının bərpa edilməsi
1918, 31 iyul	Bakı Xalq Komissarları Şurasının süqutu
1918, 1 avqust	Sentrokaspi Diktaturası və Fəhlə, Əsgər Deputatları Sovetinin Müvəqqəti İcraiyə Komitəsinin birgə hökumətinin təşkili
1918, 4 avqust	İlk ingilis qoşun dəstəsinin Bakıya gəlməsi
1918, 28 avqust	Azərbaycan dilinin tədris edilməsi haqqında Nazirlər Şurasının qərarı
1918, 4 sentyabr	İngilis qoşunlarının Bakını tərk etməsi
1918, 15 sentyabr	Qafqaz İslam Ordusunun Bakı şəhərini azad etməsi
1918, 17 sentyabr	Azərbaycan hökumətinin Bakıda fəaliyyətə başlaması
1918, 5 oktyabr	Azərbaycan hökumətinin neft sənayesinin dövlətsizləşdirilməsi haqqında qərarı
1918, 18 oktyabr	Bakı şəhərində "Türk Ocağı" cəmiyyətinin yaranması
1918, 30 oktyabr	Türkiyə və Antanta ölkələri arasında Mudros sülh müqaviləsinin imzalanması
1918, 1 noyabr	Hərbi Nazirliyin təsis edilməsi
1918, 9 noyabr	Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövlət Bayrağı haqqında qanunun qəbul edilməsi
1918, 16 noyabr	Azərbaycan Milli Şurasının bərpası; Qori seminariyasının Azərbaycan bölməsinin Qazaxa köçürülməsi

1918, 17 noyabr	Cənubi Qafqazda müttəfiq qoşunlarının baş komandanı general Tomsonun başçılıq etdiyi ingilis qoşunlarının Mudros müqaviləsinə əsasən Azərbaycana daxil olması
1918, 20 noyabr	Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamenti haqqında qanunun qəbulu
1918, 29 noyabr	Xəzər donanması ticarət gəmilərinin ingilis komandanlığının ixtiyarına keçməsi. "İngilis dəniz nəqliyyatı"nın yaranması
1918, 7 dekabr	Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin açılışı
1918, 15 dekabr	Bakı Fəhlə Konfransı təşkilatının bərpası
1918, 24-26 dekabr	Bakı Fəhlə Konfransının başçılığı ilə ümumi tətıl keçirilməsi
1918, 26 dekabr	Fətəli xan Xoyskinin başçılığı ilə III hökumət kabinetinin təşkili; Gürcüstan və Azərbaycan arasında tranzit müqaviləsinin bağlanması
1918, 28 dekabr	Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin tanınması haqqında Bakı general-qubernatoru Tomsonun deklarasiyası
1919, 15 yanvar	Qarabağ general-qubernatorluğunun yaradılması; Azərbaycan Cümhuriyyəti Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının təşkili
1919, 4 fevral	Parlamentin aqrar komissiyasının təşkili
1919, 6 fevral	"İttihad"ın lideri Qara bəy Qarabəyovun hökumətə etimadsızlıq votumu ilə çıxışı
1919, 25 fevral	Fətəli xan Xoyskinin III hökumət kabinetinin istefası
1919, 19 mart	Fəhlə məsələsi üzrə xüsusi müşavirə haqqında qanunun parlament tərəfindən təsdiqi
1919, 5 aprel	Hərbi Nazirliyin Bakıya köçürülməsi
1919, 14 aprel	Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin Nəsim bəy Yusifbəyli başda olmaqla IV hökumət kabinetini

	təsdiq etməsi
1919, 24 aprel	Cənubi Qafqazda müttəfiq qoşunlarının baş komandanı general Tomsonun general Şatervortla əvəz edilməsi
1919, 6-13 may	Bakı Fəhlə Konfransının keçirdiyi ümumi tətil
1919, 28 may	Azərbaycan nümayəndə heyətinin Paris Sülh Konfransında ABŞ prezidenti Vudro Vilsonla görüşü
1919, 29 may	Cənubi Qafqaz respublikalarının Tiflis konfransının keçirilməsi
1919, 31 may	Arbitraj orqanının yaradılması haqqında hökumətin qərar qəbul etməsi
1919, 11 iyun	Hökumətin Dövlət Müdafiə Komitəsinin təşkili haqqında qərar qəbul etməsi
1919, 11 iyun	Cənubi Qafqaz Respublikaları ilə Könüllü Ordu arasında demarkasiya xəttinin müəyyən edilməsi
1919, 11 iyun	Dövlət Müdafiə Komitəsi tərəfindən Azərbaycan Cümhuriyyəti ərazisində hərbi vəziyyət elan edilməsi
1919, 13 iyun	Paris Sülh Konfransında Kolçakın Rusiya ərazisində ali hakimiyyətinin tanınması haqqında sənədin qəbul edilməsi. Azərbaycan, Gürcüstan, Şimali Qafqaz, Belorusiya, Ukrayna, Estoniya və Latviya nümayəndələrinin buna etiraz etməsi
1919, 13 iyun	İngilislərə qarşı Bakıda nümayişlərin keçirilməsi
1919, 16 iyun	Azərbaycan-Gürcüstan arasında hərbi müdafiə Aktının imzalanması
1919, 27 iyun	Ərazi bütövlüyünü birgə qorumaq haqqında Azərbaycan-Gürcüstan müqaviləsini Parlamentin təsdiq etməsi
1919, 6 avqust	General Tomsonun Xəzər hərbi donanmasını Denikinin Könüllülər ordusuna vermək barədə sərəncam imzalaması
1919, 11 avqust	Cümhuriyyət Parlamentinin Azərbaycan vətəndaşlığı

	haqqında qanunu qəbul etməsi
1919, 19 avqust	İngiltərə-İran müqaviləsinə görə, İranın Azərbaycana olan ərazi iddialarından əl çəkdiyini bəyan etməsi
1919, 24 avqust	İngilislərin Bakını tərk etməyə başlamaları
1919, 28 avqust	Azərbaycan Dövlət Bankının yaradılması haqqında qanun qəbul edilməsi
1919, 1 sentyabr	Bakı Dövlət Universitetinin açılması haqqında qanun qəbul edilməsi
1919, 13 sentyabr	Baş nazir Nəsim bəy Yusifbəylinin IV hökumətin sədri vəzifəsindən istefası
1919, 25 sentyabr	Qazax qəzası kəndlilərinin I qurultayının açılışı
1919, 23 oktyabr	Müttəfiqlər ordusu Ali Baş komandanı Vilyam Haskelin "Naxçıvan general-qubernatorluğu yaradılması və Edmund D.Deklinin ona general-qubernator təyin edilməsi haqqında" əmr verməsi
1919, 25 oktyabr	Azərbaycan Dövlət Bankının açılışı
1919, 23 noyabr	Tiflisdə Azərbaycan və Ermənistan tərəfləri arasında baş verən bütün münaqişələrə son qoyulmasını və sərhəd məsələsinin sülh yolu ilə həll edilməsini nəzərdə tutan müqavilənin imzalanması
1919, 2-11 dekabr	Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavət" Partiyasının II qurultayı
1919, 22 dekabr	Parlamentin Nəsim bəy Yusifbəylinin başçılığı ilə V hökumət kabineti tərkibini təsdiq etməsi
1920, 2 yanvar	Sovet Rusiyasının Denikinə qarşı birgə mübarizə aparmaq təklifi haqqında Azərbaycan Cümhuriyyətinə birinci dəfə nota verməsi
1920, 11 yanvar	Azərbaycanın müstəqilliyini Paris Sülh Konfransında Antanta Ali Şurasının de-fakto tanıması
1920, 14 yanvar	Fətəli xan Xoyskinin Rusiyanın Denikinlə

	mübarizəsinin onun daxili işi olması haqqında Q. Çiçerinə cavab notası verməsi
1920, yanvar	Paris Sülh Konfransının Azərbaycan Cümhuriyyətinə kömək göstərilməsi haqqında qərar qəbul etməsi
1920, 23 yanvar	Q.Çiçerinin Azərbaycan hökumətini Denikinə qarşı mübarizəsindən imtina etməkdə ittiham edən ikinci notasının verilməsi
1920, 11-12 fevral	Fətəli xan Xoyskinin Q. Çiçerinə Azərbaycanın suverenliyinin tanınması haqqında cavab notası
1920, 18fevral	M. Hacınskinin daxili işlər naziri vəzifəsindən istefa verməsi
1920, 20 mart	Azərbaycan-İran müqaviləsinin bağlanması. Bu müqaviləyə əsasən Azərbaycanın İran tərəfindən de-yure tanınması
1920, 23 mart	Əkin və əkinçilik naziri Əhməd Cövdət Pepinovun istefa verməsi
1920, 23 mart	Azərbaycan və Gürcüstan arasında ticarət müqaviləsinin imzalanması
1920, 9 aprel	Poçt və teleqraf naziri sosialist C. Hacınskinin istefa verməsi
1920, 15 aprel	A. Qardaşovun "Əhrar" Partiyasının hökumət kabinetindən çıxması; Fətəli xan Xoyskinin Q. Çiçerinə Rusiya qoşun hissələrinin Azərbaycan sərhədlərində cəmləşməsi ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin narahatlığını ifadə edən notası
1920, 27 aprel	XI Qızıl Ordunun Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ərazisinə daxil olması
1920, 27 aprel	Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamenti tərəfindən Azərbaycan İnqilab Komitəsinin hakimiyyəti ona təhvil verməsi haqqında ultimatumunu qəbul etməsi
1920, 28 aprel	Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu. Sovet hakimiyyətinin qurulması

İstiqlal bəyannaməsi
Azərbaycanın müstəqil dövlət elan edilməsi
haqqında Azərbaycan Milli Şurasının qərarı

28 may 1918-ci il

28 mayıs, sənə 1918 ildə Tiflis şəhərində Azərbaycan Milli Şurası – rəis müavini Həsən bəy Ağayev, katib Mustafa Mahmudov, Fətəli xan Xoyski, Xəlil bəy Xasməmmədov, Nəsib bəy Yusifbəyov, Mir Hidayət Seyidov, Nəriman bəy Nərimanov, Heybətqulu Məhəmmədbəyov, Mehdi bəy Hacinski, Əliəsgər bəy Mahmudbəyov, Aslan bəy Qardaşov, Sultan Məcid Qənizadə, Əkbər ağa Şeyxülislamov, Mehdi bəy Hacıbababəyov, Məhəmmədyusif Cəfərov, Xudadat bəy Məlikaslanov, Rəhim bəy Vəkilov, Həmid bəy Şahtaxtinski, Firudin bəy Köçərlinski, Camo bəy Hacinski, Şəfi bəy Rüstəmbəyov, Xosrov Paşa bəy Sultanov, Cəfər Axundov, Məhəmməd Məhərrəmov, Cavad Məlikaslanov və Hacı Mirzə Səlim Axundzadə əfəndilərin iştirakı ilə Azərbaycanın istiqlalı haqqında zildəki əqdi elan etdi:

Böyük Rusiya inqilabının cərəyanı ilə dövlət vücudunun ayrı-ayrı hissələrə ayrılması ilə Zaqafqaziyanın rus orduları tərəfindən tərkinə mövcud bir vəziyyəti siyasiyyə hasil oldu. Kəndli qəvayi-məxsusələrinə tərk olunan Zaqafqaziya millətləri müqəddəratlarının idarəsini bizzat kəndi əllərinə alaraq Zaqafqaziya Qoşma Xalq Cümhuriyyətini təsis etdilər. Vəqayi-siyasiyyənin inkişaf etməsi üzərinə gürcü milləti Zaqafqaziya Qoşma Xalq Cümhuriyyəti təsisini səlah gördü.

Rusiya ilə Osmanlı imperatorluğu arasında zühur edən müharibənin təsviyyəsi üzündən hasil olan vəziyyət hazireyi-siyasiyyə və məmləkət daxilində bulunun misilsiz anarxiya Cənubi-Şərqi Zaqafqaziya ibarət bulunun Azərbaycana, dəxi bulunduğ

daxili və xarici müşkülətdən çıxmaq üçün xüsusi bir dövlət təşkilatı qurmaq lüzumunu tələqin ediyor.

Buna binaən arai-ümumiyyə ilə intixab olunan Azərbaycan Şurai milliyyəyi-islamiyyəsi bütün cəməətə elan ediyor ki:

1. Bu gündən etibarən Azərbaycan xəlqi hakimiyyət həqqinə malik olduğı kibi Cənubi-Şərqi Zaqafqaziyadan ibarət Azərbaycan dəxi kamil-əl-hüquq müstəqil bir dövlətdir.

2. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin şəkili-idarəsi Xalq Cümhuriyyəti olaraq təqarrür ediyor.

3. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bütün millətlər və bilxassə həmcüvar olduğı millət və dövlətlərlə münasibəti - həsənə təsisinə əzm edər.

4. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti millət, məzhəb, sinif, silk və cins fərqi gözləmədən qələmrəvində yaşayan bütün vətəndaşlarına hüquqi-siyasiyyə və vətəniyyə təmin edər.

5. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ərazisi daxilində yaşayan bil cümlə millətlərə sərbəstanə inkişafı üçün geniş meydan buraxır.

6. Məclisi-Müəssisan toplanıncaya qədər Azərbaycan idarəsinin başında arai-ümumiyyə ilə intixab olunmuş Şurai Milli və Şurai-Milliyə qarşı məsul hökuməti-müvəqqəti durur.

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumət qanun və binagüzarlıqları məcmuəsi, 1919, №1, səh. 5-7.

**Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti haqqında
görməli şəxsiyyətlərdən sitatlar**

Əsrin sonunda öz müstəqilliyini bərpa edən Azərbaycan Respublikası Xalq Cümhuriyyətinin varisi olaraq Üzeyir Hacıbəylinin və Əhməd Cavadın yaratdıqları dövlət himnini, Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağını və gerbini bərpa etdi. Bu dövlətçilik atributları bu gün də hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün olduqca əzizdir... Bu dövlət, bu quruluş 1918-ci ildə yaranmış ilk xalq cümhuriyyətinin varisidir. Bütün dövlət onun varisidir, bütün respublika onun varisidir, bütün xalq onun varisidir.

Müsəlman Şərqudə ilk demokratik cümhuriyyətin məhz Azərbaycan torpağında yaranması xalqımızın o dövrdə və o illər ərəfəsində – XIX əsrin sonunda və XX əsrin əvvəllərində milli müstəqillik, azadlıq duyğuları ilə yaşaması ilə bağlıdır. O illərdə xalqımızın qabaqcıl şəxsiyyətləri, mütəfəkkir adamları, ziyalıları xalqımızda milli azadlıq, milli müstəqillik duyğularını gücləndirmiş, milli dirçəliş, milli oyanış əhval-ruhiyyəsi yaymış və bunların hamısı məntiqi olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır.

Müasir Azərbaycan dövləti məhz 1918-ci ildə yaranmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir

Onlar öz cəsarətli fəaliyyətləri ilə Azərbaycanda ilk müstəqil dövlətin qurulması üçün güclü addımlar atdılar. Xalqımıza müstəqillik ənənələri qoyub getdilər.

... Azərbaycanın gözəl himni var. Sevindirici haldır ki, bu himn hələ 1918-ci ildə yazılıb. Bunun müəllifi bizim böyük bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovdur. Himnimizin sözlərini böyük şairimiz Əhməd Cavad yazıb. Onun musiqisi də çox gözəldir, sözləri də çox mənalıdır, gözəldir. Mən xarici ölkələrə səfər edərkən hər yerdə iki himn çalınır - Azərbaycanın himni, bir də getdiyimiz ölkənin himni. Hər ölkənin himni özünə görə əzizdir. Öz xalqının musiqisini, mədəni xüsusiyyətlərini əks etdirir. Bu təbiidir. Ancaq mən hər yerdə müqayisə edib görürəm ki, bizim himnin müəllifləri bu himni nə qədər böyük məhəratlə yaradıblar. Hər dəfə xarici ölkələrdə bu himni dinləyərkən mən yenidən iftixar hissi duyuram.

XIX əsrdən başlanan mürəkkəb ictimai-siyasi proseslərin gedişi Azərbaycan cəmiyyətində əsaslı dəyişikliklərə gətirib çıxartdı, yeni mühitdə formalaşan görkəmli ictimai və siyasi xadimlərimiz əsrin çağırış və tələblərinə layiqincə cavab verməyə qadir oldular. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması üçün münbit zəmin yarandı.

Bu gün (18 oktyabr 2001-ci il) Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya aktından danışarkən mütləq qeyd etmək lazımdır ki, həmin müstəqillik aktı Azərbaycanın 1918-ci ildə mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyətinin bərpasıdır. Biz onların varisiyik, onların işinin davamçılıyıq – ancaq yeni şəraitdə, yeni bir tarixi zamanda.

Azərbaycan Milli Şurasının qəbul etdiyi tarixi bəyannamə yeni yaranmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin daxili və xarici siyasətinin başlıca prinsiplərini bütün dünyaya bildirdi.

Bəyannamədə elan edilmiş prinsiplər – Azərbaycan xalqının öz müqəddəratını müəyyən etmək, insanların hüquq bərabərliyinə hörmət, bütün xarici dövlətlərlə, habelə qonşu xalqlarla dinclik və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq, bir-birinin suverenliyinə və ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşmaq prinsipləri Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin beynəlxalq nüfuzunu artırdı.

Çar Rusiyasının ordusunda azərbaycanlılar, müsəlmanlar xidmət etmədikləri halda Azərbaycan oğulları rus ordusunun yüksəksəviyyəli hərbi məktəblərini bitirib, döyüslərdə böyük peşəkarlıq, qəhrəmanlıq nümunələri göstərib, general rütbələri alıb, yüksək ordenlərlə təltif ediləblərsə, bunlar Azərbaycan xalqının, oğullarının nəyə qadir olduğunu göstərir. Bunlar tariximizin sovet dövründə unudulmuş səhifələrdir, faktlardır. Ancaq biz bu gün tariximizi bərpa edərkən bunların hamısını öyrənməliyəm və xalqımız bunu bilməlidir.

Biz 26 iyun gününü bayram elan etmişik. Bu, tam əsaslıdır, məqsədəuyğun, qanunauyğundur. Çünki 80 il bundan öncə məhz bu gün Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin– ölkəmizin müstəqilliyini elan edən Xalq Cümhuriyyətinin, müstəqil Azərbaycanı qurub-yaradan, hələ Gəncədə fəaliyyət göstərən hökumətin ilk addımlarından biri Azərbaycanın Milli Ordusunun yaranması haqqında verdiyi qərar olmuşdur. Həmin qərara, addıma böyük hörmət əlaməti olaraq biz 26 iyun gününü Azərbaycanın Silahlı Qüvvələri, ordusu günü elan etmişik”.

Heydər Əliyev,

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Avropanın demokratik dəyərləri ilə Şərqi mədəniyyətinin xüsusiyyətlərini, milli-mənəvi dəyərlərimizi üzvi şəkildə birləşdirən yeni dövlət və cəmiyyət nümunəsi idi. Müsəlman ölkəsi olmaqla yanaşı, Azərbaycan

bütün tarixi boyu Qərb dəyərlərini, mədəniyyətini məmnuniyyətlə mənimsəmiş, azərbaycanlı ziyalılar və siyasi xadimlər ölkənin gələcəyini müasir təhsildə, elmdə, sivil xalqlar ailəsinə qovuşmaqda görmüşdür.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti təcavüzə məruz qaldığı üçün qarşıya qoyduğu məqsədlərə tam müvəffəq ola bilmədən süquta uğrasa da, onun şüurlarda bərqərar etdiyi müstəqillik ideyası unudulmadı. Azərbaycan xalqı ötən dövr ərzində milli dövlətçilik atributlarının bir çoxunu qoruyub saxlaya bildi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikada uğurla gerçəkləşdirdiyi siyasət xalqımızın tarixi-mədəni yaddaşını özünə qaytararaq milli mənlik şüurunu inkişaf etdirdi, azərbaycançılıq məfkurəsi işığında müstəqillik arzularının güclənməsi və yaxın gələcəkdə yenidən həqiqətə çevrilməsinə zəmin yaratdı.

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan bayrağı, bizim üçrəngli bayrağımız 1918-ci il noyabrın 9-da Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Məhz noyabrın 9-u Azərbaycanda bundan sonra hər il Azərbaycan Dövlət Bayrağı Günü kimi qeyd olunacaqdır. Hər iki sərəncamın məhz noyabrın 17-də imzalanmasının səbəbi də çox məntiqli və aydındır. Məhz 1990-cı il noyabrın 17-də ilk dəfə olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağı Azərbaycanda dövlət bayrağı kimi qaldırıldı. Ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Naxçıvan Ali Sovetinin sessiyasında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağı Naxçıvanda dövlət bayrağı kimi təsdiq edildi.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Müstəqillik yolumuz heç də asan və hamar olmamışdır. Bu yolda itkilərimiz, ağrılarımız, acılarımız kifayət qədər olub. 1918-ci ildə yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Şərqi ilk

demokratik parlament respublikası olmuşdur. Həmin il, həmin dövr Azərbaycan müsəlman dünyası, müsəlman Şərqi üçün əsl mayaka çevrilmişdir. Müsəlman qızları üçün ilk dünyəvi məktəb açılmışdır, Azərbaycan qadınları səsvermə hüququnu qazanmışdır, Şərqi ilk operası və baleti yazılmışdır.

Mehriban Əliyeva,
Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti

Dövlət rəmzlərinə hörmət. Hər bir vətəndaş Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzlərinə – bayrağına, gerbinə və himninə hörmət etməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, maddə 75

Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz! Sən bizimsən, bizimsən durduqca bədəndə can, yaşa, yaşa çox yaşa, ey, şanlı Azərbaycan!

Səsimizi məzlum Azərbaycan xalqına duyurmaq məqsədilə, bugünkü qanlı Aprel istilasını matəmini yaşayanlara deyirik ki, bolşeviklər, Azərbaycanda bütün Şərqi nümunə bir dövlət qurduqlarını söyləyirlər. Sözlərində səmimi olub dediklərinə həqiqətən inansaydılar, dəmir pərdəni qaldırırlar, Cümhuriyyətin qapılarını açar, sizləri azad dünya ilə əlaqə və münasibətə gətirərlər. Fəqət bunu edə bilməzlər, çünki, o zaman yalanları üzə çıxar: qaraya - ağ, zülmə - ədalət, yoxsulluğa - varlıq, əsirliyə - azadlıq, istilaya - istiqlal dedikləri aşkar olar! Onlar, bu cəsarəti göstərə bilməz, inadlarında davam edirlər. Fəqət, bu inad onları qurtara bilməz: həqq ilə batilin, doğru ilə yalanın dünya ölçüsündə gedən mücadiləsində nəhayət qələbə həqqin və doğrunundur. Bu zəfər günəşi əlbəttə ki, bir gün Azərbaycanda da parıldayacaqdır!

M.Ə.Rəsulzadə,
siyasi xadim

Ədəbiyyat

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 16 may 2017-ci il //Azərbaycan.-2017.-17 may.-S.2.; Ədəbiyyat qəzeti.-2017.- 20 may.- S.1.

2018-ci ilin Azərbaycan Respublikasında “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli” elan edilməsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 10 yanvar 2018-ci il //Azərbaycan.- 2018.-11 yanvar.- S.1.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ensiklopediyası: 2 cildə /baş red. Y.Mahmudov; red. heyəti İ.Ağayev, T.Babayev (məsul katib), A.Bağirov [və b.]; [burax. məs. S. İsmayılova; dizayner N. Nəhmətov; xəritələrin tərtibçisi İ. Süleymanov; baş red. S. Bektaş].-Bakı: Şərql-Qərb, 2014.-C.1.-471 s.; C.2.-471 s.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 90: (1918-1920): Bibliografiya /Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Azərbaycan Milli Kitabxanası; tərtib ed. Ş.Nağıyeva, ixtisas redaktoru K.Tahirov.- Bakı, 2008.- 256 s.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 95 illiyinə həsr edilmiş Respublika elmi konfransının materialları: 22 may 2013-cü il /A.İsgəndərov [et al.]; red. heyəti: U.K.Ələkbərov [et al.]; bur. məsul F.Əhmədova; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası.-Bakı: Elm və Təhsil, 2014.- 264 s.

Əhməd, D. Mühacirlərin dönüşü: yeni fotolar və sənədlər /Dilqəm Əhməd.- Bakı: TEAS Press, 2017.- C.I.-140 s.

İbrahimli, X. Azərbaycan mühacirəti tarixi /Xaləddin İbrahimli; elmi red. S.S.Əliyarlı.- II nəşr.- Bakı: Teas Press, 2015.- 264 s.

İsgəndərli, A. Azərbaycan həqiqətləri: 1917-1920 /Anar İsgəndərli; ön sözün müəll., rəy. C.Makkarti; AMEA İnsan Hüquqları İnstitutu.- Bakı: Elm və Təhsil, 2013.- 210 s.

İsmayılov, X. Azərbaycanın hüquq tarixi: dərslik /Xəyyam İsmayılov; elmi red. M.F.Məlikova.- Bakı: Elm və Təhsil, 2015.- 572 s.

Kazım, Ü. Azərbaycan tarixi: topla: 4 cildə /Ü.Kazım.- Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 2015.- C.III.-712 s.

Mehdiyev, R. ADR-İran diplomatik münasibətləri Qafqaz Fövqəladə Komissiyasının sənədləri işığında: 1919-1920-ci illər /ideyanın və ön söz müəll., elmi red. Ramiz Mehdiyev; fars dilindən tərc. Ş.Yəhyayev, E. Abdullayev; tarixi qeydlər E.Əmirov, T.Hacıyev; [burax. məs. S. İsmayılova; dizayner N.Nəhmətov].-Bakı: Şərq-Qərb, 2017.-389 s.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə: biblioqrafiya = Mehmet Emin Resulzade: bibliografya = Мухаммед Эмин Расулзаде: библиография /tərt., ön sözün müəllifi, red. N.Q.Yaqublu, translit. red. S.Xalidoğlu, rəssam R.A.Rəsulzadə.- Bakı: Kitab Klubu, 2015.- 464 s.

Münşi, H. Azərbaycan Cümhuriyyəti: tarixi siyasi təsvir /Hilal Münşi; tərt., ön sözün müəll. Ş.A.Qarabağlı, elmi red. T. Hüseynoğlu.- Bakı: Elm və Təhsil, 2014.- 316 s.

Rəsulzadə, M.Ə. Məktublar. Şəfibəyçilik /Məmməd Əmin Rəsulzadə; tərt. ed., ön sözün və izahların müəll. A.Balayev; elmi red. Ə. E.Məmmədli, M.R.Oruclu.-Bakı: [Kitab Klubu], 2017.- 195 s.

Rəsulzadə, M.Ə. Azərbaycan Cümhuriyyəti /Məmməd Əmin Rəsulzadə; tərt. Y. S. Türkel.- Bakı, 2015.- 152 s.

Rəsulzadə, M.Ə. Əsərləri /Məmməd Əmin Rəsulzadə; tərt., translit., ön sözün müəll. Ş.A.Hüseynov, translit. red. M.Qarayev, M.H.Müsəddiq; Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi: 1903-1909 / red. M. Əvəzqızı.- II nəşri.- Bakı: Təhsil, 2014.- C.I.-480 s.; C.II : 1909-1914 .- 528 s.; C.III: 1915-1916.-

616 s.; C.IV: 1917- aprel 1918.- 416 s.; C.V: 1918-aprel 1920.- 440 s.

Şahsevən, İ. Azərbaycan Cümhuriyyətinin daxili işlər nazirləri və silahdaşları: İstiqlal fədailəri: 1918-1920 /İltifat Şahsevən; red. Z.Şahsevənli; elmi red. Ş. Qasımov.- Bakı: Mütərcim, 2017.- 476 s.

Süleymanov, M. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hərbi tarixi /Mehman Süleymanov; elmi red. P.Q. Darabadi; rəy. N.Ə.Maksvell.- Tehran: Firuzan, 2014.- C.I.-760 s.; C.II.- 696 s.

Süleymanov, M. Nuri Paşa və silahdaşları /Mehman Süleymanov; tərt.: M.M.C.Rıhtım, M.A.Nuriyeva; Qafqaz Universiteti, Qafqaz Araşdırmaları İnstitutu.- Genişləndirilmiş II nəşri.- Bakı: Nurlar NPM, 2014.- 536 s.

Topçubaşı, Ə. Azərbaycan Cümhuriyyətinin yaradılması /Əlimərdan bəy Topçubaşı.- Bakı: Təknur, 2013.- 55 s.

Yagublu, N. Mehmet Emin Resulzade Ansiklopedisi /Nesiman Yagublu; terc. T.Kırhan; ed. A.Güneşov.- Ankara: Azərbaycan Kültür Derneği, 2015.- 502 s.

Hasanoğlu, A. Ermeni sendromu: Karabağ savaşının gerçəkliyi /Aygün Hasanoğlu; türk dilinə terc. B.Duran.- İstanbul, 2013.- 482 s.

Karabekir, K. İstiklâl Harbimiz /Kazım Karabekir; ter.ed. Y.Demirel.- İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.- C.II.- II Baskı.- 681 s.

Балаев, А. Мамед Эмин Расулзаде – основатель идеологии азербайджанизма /Айдын Балаев.-Баку: Kitab Klubu, 2015.-104 с.

Гулиев, Г. Мамед Эмин Расулзаде: личность и деяния /Гасан Гулиев; ред. Э.Азизова; Министерство Культуры и Туризма Азербайджанской Республики.- Баку: Тəhsil, 2014.- 152 с.

Топчибаши, А. Парижский архив 1919-1940: в 4-х кн. /Алимардан-бек Топчибаши; Фонд Гейдара Алиева /сост. Г.Г.Мамулия; сост. Р.А.Абуталыбов; авт. предисл., пер., авт. примеч. Г.Г. Мамулия; науч. ред. И. Агакишиев.- М.: Художественная литература, 2016.- Кн. 1: 1919-1921.- 568 с.

International Conference Dedicated to the 150th Anniversary of Birth of Alimardan Bay Topchubashov: Baku, April 28, 2014 = Əlimərdan bəy Topçubaşovun 150 illiyinə həsr olunmuş Beynəlxalq Konfrans: Bakı, aprel 28, 2014 / H. Pashayev [et al.]; ADA University, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan, National Academy of Sciences of Azerbaijan.- Baku, 2014.- 83 p.- İngilis, Azərbaycan və rus dillərində.

Azerbaijan Democratic Republic: Great Britain's Archive documents /A.A.Bakikhanov Institute of History of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Public Association for Regional Development; comp. N.A.Maxwell; scien. ed. Y.M.Mahmudov.- Baku: Chashioglu, 2008.- 576 p.

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2017/may/543182.htm>

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2018/yanvar/571269.htm>

<http://axc.preslib.az/#>

Mündəricat

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	2
2018-ci ilin Azərbaycan Respublikasında “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	5
Tərtibçidən	6
Kitabxanalarda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi ilə bağlı görülməli işlər	7
Nəticə	35
Əlavələr	
Əlavə 1: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə abidə ucaldılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	38
Əlavə 2: AXC-nin əsas tarixlərinin xronologiyası	40
Əlavə 3: İstiqlal bəyannaməsi	46
Əlavə 4: AXC haqqında görkəmli şəxsiyyətlərdən sitatlar	48
Ədəbiyyat	53

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – 100
(Metodik tövsiyələr)

Nəşriyyat redaktoru: *Mehriban Cəfərova*

Ünvan: AZ-1000 Bakı ş., Xaqani küç. 57
E-mail: contact@anl.az
URL: www.anl.az

M.F.Axundov adına Azərbaycan
Milli Kitabxanasının mətbəəsində
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Sifariş: № 4

Çapa imzalanmışdır: 05.03.2018

Tirajı: 150

Pulsuz